

ב"ה טוב טעם ודעת למדני וטוב טעם (ל) כי במצוותך האמתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אנתח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שני משמעות, רבי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:**

1.1 דברים תצא כא,י

דברים כי-תצא כא,י: כי-תצא למלחמה על-איביך ונתתו ה' אלהיך בידך ושבת שבינו:

ונתתו ה' אלהיך בידך ושבת שבינו - במלחמת רשות, **ושבת שבינו** - לרבות כנענים שבתוכה ואע"פ שהן מז' אומות. **ונתתו ה' אלהיך בידך** - גרשיים ... תביר ... כעין יצא להקל ולהחמיר בנושא יפת תואר, כי כאשר במלחמת רשות שאינה בז' אומות כנען, **(כא,י) ושבת שבינו (כא,יא) וראית בשביתה אשת יפת-תואר** תמצא ביניהם נשים מז' אומות כנען, יצא להקל שמתיר לקחת יפת תואר משאר האומות, ולהחמיר שאסור מז' אומות.

דברים כי-תצא כא,יא: וראית בשביתה אשת יפת-תואר וחשקת לה ולקחתה לה לאשה: (אתנח) מונח זקף-קטן והוא פעולה ואחריו פעולה, אפשר שמלמד לדרוש לאחריו ולפניו. **לאחריו** זה עצת יצר הרע שע"פ לרב הותרה מיד ביאה (א) בלבד הנלמד מטעם סלוק של **לאשה** כמגביל. ע"פ ר' יוחנן לא ביאה (א) ולא ביאה (ב) אלא אחר כל המעשים, **אלפניו** ע"פ **[אור החיים]** חשק להוציא נשמה יקרה מיד הסטרא אחרא.

דברים כי-תצא כא,יב: והבאתה אל-תוך ביתך ונלחח את-ראשה ועשתה את-צפרניה:

והבאתה אל-תוך ביתך - טפחא מונח רביע, טפחא - רבי חדר בתוך חדר להסתיר המעשה שהוא מהיצר הרע. רבי פעולות כגון **[בעה"ט]** לאחר שתיגר אותה תהיה לך לאשה ולא בגיורתה. **(כא,יב) והבאתה אל-תוך ביתך** - (סלוק) טפחא מונח אתנח, כעין תבנית (בר' א,א) ו-(שמ' ית' כב) בטעם תחתון. מעשה נגד סדר ברשית עם ישראל לה' והעמים האחרים מהצד האחר. טפחא בתפקיד עוצר - מנתק שכהן בעצם אסור בגיורת, ראה להלן **[בבלי קידושין כא,ב]**.

דברים כי-תצא כא,יג - יד:

[יג] והסירה את-שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את-אביה ואת-אמה גרח ימים ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לה לאשה:

[יג] והסירה - תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור של לפחות **גרח ימים** ולפי **[ראב"ע]** ע"פ חז"ל שלוש חדשים כדי להכיר האם היא הרה מלפני שביה על בסיס הכתוב **(בר' וישב לח,כד) ונתיו כמשקל חדשים וצד ליהנה לאמר ונתה פמר פלטה וגם הגה הרה לזנוגים ולאמר והנה הוציאנה ומשרף:**

[אור החיים] ירח ימים זה שיעור המספיק לשב, או ירמוז, לחודש המיוחד לתשובה שהוא חודש אלול ע"פ **[זוהר חדש כרך א]**

[יד] והיה אם-לא חפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר לא-תמכרנה בכסף לא-תתעמר בה תחת אשר ענייתה: ס

[בבלי קידושין כא,ב] איבעיא לה: כהן, מהו ביפת תואר? חידוש הוא, לא שנא כהן ולא שנא ישראל, או דילמא שאני כהנים, הואיל וריבה בהן מצות יתרות? רב אמר: מותר, ושמואל אמר: אסור. בבדיא ראשונה - דכ"ע לא פליגי דשרי, דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, כי פליגי - בבדיא שניה, רב אמר: מותר, ושמואל אמר: אסור; רב אמר: מותר, ושמואל אמר: אסור, דהא הויא לה גיורת, וגיורת לכהן לא חזיא. א"ד: בבדיא שניה - כ"ע לא פליגי דאסירא, דהויא לה גיורת, כי פליגי - בבדיא ראשונה, רב אמר: מותר, דהא לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע; ושמואל אמר: אסור,

והסבר ע"פ תבנית טעמים **(כא,יב) והבאתה אל-תוך ביתך** - טפחא ללא הגבלת מרכא מתפשט אפיונה אלפניה עד **(דב' תצא כא,יא) וראית בשביתה**, וגורם לקישור המנומק ע"י שמואל כלהלן

[בבלי קידושין כא,ב] כל היכא דקרינא ביה **(דב' תצא כא,יב) והבאתה אל-תוך ביתך**, קרינא ביה **(דב' תצא כא,יא) וראית בשביתה**, כל היכא דלא קרינא ביה **(כא,יב) והבאתה אל-תוך ביתך**, לא קרינא ביה **(כא,יא) וראית בשביתה**. ת"ר: **וראית בשביתה** - בשעת שביה, **אשת** - ואפילו אשת איש, **יפת-תואר** - לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות שחוטות (רש"י):

מסוכנת שחוטתה אע"פ שאוסה ע"פ תוס' גיור בעל כרחיה) ואל יאכלו בשר תמותות נבלות (ביאת הנכרית כעין בהמה טהורה שמתה בלי שחיטה) וגו' **יפת-תואר** - מקף כרב-משמע של הכתוב (א) נוי גוף (ב) נוי נפש. הכתוב יעדיף את נוי הנפש. והבוחר בנוי גוף סופו שישנאנה.

(כא,יד) והיה אם-לא חפצת בה - תבנית מורכבת מכעין שתי תבניות. (א) דרגא מונח רביע; (ב) גרשיים ... מונח רביע. הסבר תבנית (א) **(כא,יד) אם-לא חפצת בה** - דרגא מונח רביע, תבנית תיקון לקילקול שיש ללמודו בשלבים. הקלקול קשור בעיקר לחטא אדם הראשון ויצר הרע, כאן כפי' **[רש"י]** - **(כא,יא) אשת** - אפילו **אשת** איש (ראא ספ"ד ריא). **(כא,יא) ולקחתה לה לאשה** - לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע **(ראא קידושין כא,ב)**; שאם אין הקדוש ברוך הוא מתירה, ישאנה באיסור. אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה **(ראא ספ"ד ריד)**,

התיקון גאולת נשמות שאבדו בחטא אדם הראשון, כפי' **[אור החיים]** **(דב' תצא כא,יא - יד) ...** אכן יסוד הדבר וסודו הוא על פי דבריהם ז"ל שאמרו שבחטא אדם הראשון נשבו כמה נשמות יקרות ביד סטרא אחרא והם נשמות הגרים, וצא ולמד כמה וכמה גדולי עולם באים מהאומות, ורות המואביה תוכית, וכמה גדולי עולם (סנהדרין צו:) שמעיה ואבטליון, ואונקלוס הגר, וכאלה רבות: וראה שאר ההסבר ב-**[אור החיים]**.

הסבר תבנית (ב) גרשיים ... מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על הכלל כולו. אפשר שמאשת יפת תואר ילמד גם לשילוח עבד כנעני (אע"פ שלא ראוי לשחררו) תיקון **(כא,יד) והיה** - אותיות הוי"ה בצירוף חדש תשרי ומרמז על התשובה ובזה מרמז, שהמשלח משלחה שלא תעבוד ע"ז כדרשת **[ספרי דברים פרשת כי תצא פיסקא ריד]** **(כא,יד) והיה אם-לא חפצת בה**, הכתוב מבשרך שאתה עתיד לשנאותה. ושלחת לנפשה, **ולא לבית אליה**.

דברים כי-תצא כא,טו - יז:

ס [טו] כי-תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו-לו בנים האהובה והשנואה ויהיה הבן הבכור לשנואה:

[טז] והיה ביום הנחילו את-בניו את-אשר-יהיה לו:

ב"ה טוב טעם ודעת ולמדני (טו"ד) כי במצוותך האמנית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **מצבת ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדר שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לא יוכל לבכר את-בן-האנוכה על-פני בן-השנואה הבכר:

[יז] **פי את-הבכר בן-השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר-ימצא לו**

פי-הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה: ס

[**בבלי בבא בתרא קלט – קמ**]

[יז] **פי את-הבכר בן-השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר-ימצא לו** (אתנה) **פי-הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה:**

מבוא פסוק יז **כי את-הבכר בן-השנואה יכיר** – תלישא-קטנה קדמא ואולא רביע. ע"פ **קמ** מוצעת ההבנה הבאה מתבנית הטעמים של הקרא הזה: **פי** – תלישא-קטנה **חישוב** אומדנת נכסים מרובים ומועטים **בכל אשר-ימצא לו** לחלוקה אחרי חישוב **ארבע** הפרשות להתחייבויות המוריש אשר נדרשות מטעם הכתוב **יכיר** – רביע (היינו להכיר במחויבויות אלה). **בסדר קדימות** המרומוז בטעמי קדמא ואולא של הקרא **את-הבכר בן-השנואה**. ונראה כי הראוי להשביח מאליו גם כן נכלל בחישוב המחויבויות. תבנית הטעמים מלמדת כיוון שאינו במלים המוטעמות על ידה.

הפרשות אלו בסדר קדימות המרומוז בקדמא ואולא של הקרא **את-הבכר בן-השנואה** כאן יש שתי דרכי מנין הקדימות אבל למסקנה הן אותו דבר, דרך ב' היא מן הכבד אל הקל – יש לשלם את כל חובות המת (מדפים לפני ק) – יש לחשב פרנסת הבנות הקטנות ואם הנכסים מרובים יש להפריש סכום זה לכל שנת פרנסה עד בת מצוה. – יש להפריש לכתובת האלמנה והתחייבויות אחרות שנתן המוריש לאלמנתו עד שתנשא או תמות. – יש להפריש התחייבויות לפרנסת אם או בת האלמנה שנתן המוריש לאלמנתו לפי שנות התחייבות בלי קשר אם תנשא האלמנה, האם או הבת.

הנהגות מאוחרות

-- כתובת בנינים דכרים

-- באשכנז הנהגה מזמן המהרי"ל "שטר חצי זכר" בת יורשת חצי ירושת בן ממטלטלין, כנגד החתן מוציא התחייבות אחיו ל"חליצת חינם", ונותנים לו תוספת בנדוניה

בירושה הנותרת הבכור נוטל פי שניים מאח פשוט במוחזק הכתוב במפורש ובראוי להשביח מאליו (ב"ב לפני דף קמ) המרומוז כך: **לתת לו פי שנים** – מהפך פשטא מונח זקא-קטן, לימוד כפשוטו, לימוד היוצא מפשוטו כגון השיעור של פי שניים בראוי להשביח מאליו, דבר המרומוז לדרוש מהכתוב **שנים בכל אשר-ימצא לו פי** – ס"ת בקריאה לאחור ראוי"ל (להשביח) מ(אליו) **בכל אשר-ימצא לו** – מרכא טפחא, יתור לרבות, מפרש המוחזק ומרבה עליו סוגים שונים של מוחזק כגון שטרי הלוואה צ"ע נוסף בגמרא, **לו** – אתנה, מגביל ללמד שמצוות הפי שניים הוא רק ברכוש האב המוחזק, אבל לא בראוי להגיע ועוד לא הגיע ולא בירושה שתיפול לבכור ולאחיו מאדם אחר, ואין בה יתרון לבכור.

דברים כי תצא כד,טו: ביומו תתן שכרו ולא-תבוא עליו השמש פי עני' הוא ואלי' הוא נשא את-נפשו

ולא-יקרא עליך אל-ה' והיה בך חטא: ס

(כד,טו) **ולא-תבוא עליו השמש** – דרגא מונח רביע, תבנית תיקון **הקלוקל** הקשור בעיקר לחטא אדם הראשון ויצר הרע, באדם הראשון היה כעין פועל בגן של הקב"ה והתחכם ואכל מפרי עץ הדעת שנצטווה לא ללקוט ממנו. פועל ראשי לאכול מהפרי שמלקט במצוות בעל הבית.

[רש"י] אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה בכבש נתלה באילן

[שפת"ח ח] שמוסר נפשו עליו לעלות בכבש גבוה וסוכן עצמו ליפול וליתלות באילן כשעלה עליו.

הוא ואלי'ו – זקא-קטן זקא-גדול, גי' המלים עולה $53 + 12 = 65$ עולה אדנ"י, ובכל מאד"ך (רי"רה פאלוך זצ"ל) הפרש מתקע"ו (=גי' זקא-קטן זקא-גדול) $65 - 576 = 511 =$ תקי"א, ת' פל"א, אשר"י (רב פאלוך זצ"ל)

מלאכה – אותיות המלאך, אדם העושה מלאכתו באמונה, ובכל מאד"ך, נעשים לו ת' פל"א מ-אדנ"י לקיימו, המלאך מסייעו לעלות בכבש גבוה והמלאך נושאו כאשר סוכן עצמו ליפול וליתלות באילן כשעלה עליו. אשר"י העובד באמונה ואשר"י המשלם שכר בזמנו.

הוא ואלי'ו – זקא-קטן זקא-גדול, גי' $53 + 12 = 65$ ו"ו אב"ן = $65 =$ אדנ"י, מידת הדין, הכסף שייך לאדון – ה', וסיים [רש"י] **והיה בך חטא**. מכל מקום (ק) אלא שממהרים ליפרע ע"י הקורא. [שפת"ח ק] ואפילו לא יקרא, אם כן למה נאמר וקרא עליך (יקרא עליך) אלא שממהרין כו'

הוא ואלי'ו גי' $12 + 53 = 65 =$ אדנ"י מצוה ה"ס (-קטיגור וקח סניגור מתפילות ימים נוראים) (חידוש א"צ וי')

דברים כי תצא כה,ו: והיה הבכור אשר תלד יקום על-שם אהיו המת ולא-ימחה שמו מישראל:

תלד יקום – זקא-קטן זקא-גדול, גי' המלים עולה $434 + 156 = 590$, הפרש מתקע"ו (=גי' זקא-קטן זקא-גדול) $590 - 576 = 14 =$ י"ד, כאילו "תלד יקום" משמעו "תקעו יד" היינו מטרת היבום היא להקמת שם המת על נחלתו, כהמשך הפסוק **על-שם אהיו המת ולא-ימחה שמו מישראל**: ויש בזה נחת רוח לנשמת המת.

תלד יקום – זקא-קטן זקא-גדול, בתפקיד שני זקא בין שני קיסרים דבר החוזר וקורה כנלמד ב-[**בבלי יבמות כד,א**] ב' ד' ואימא כי איכא בכור ליהדר אגדול, כי ליכא בכור אין חוזרין אצל גדול, אלמה תני אביי קשישא : מצוה בגדול לייבם, לא רצה - הולכים אצל אחיו הקטן, לא רצה - חוזרין אצל גדול ! וכו' **יקום** – זקא-גדול בתפקיד שלוש. סדר האחים ליבום. (א) בכור (ב) גדול (ג) הקטן כולל כל האחרים. **תלד יקום** זקא-קטן זקא-גדול, בתפקיד חוזר וקורה, מחוזרין בין האחים עד שאחד מהם יסכים לייבם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני וטוב" (כ) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשוט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקר – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה:

1.2 דברים כי-תצא כא,י

דברים כי-תצא כא,יא:
וְרֵאִיתָ בַשְּׂבִיחַ אֵשֶׁת יַפֶּת-תָּאֵר וְחִשְׁקֶתָּ בָּהּ וְלָקַחְתָּ לָּהּ לְאִשָּׁה:
דברים כי-תצא כא,יב:
וַתְּבַאֲתָה אֶל-תְּוֹךְ בֵּיתָךְ וְנִלְחַחְתָּ אֶת-רֵאשֶׁתָּה וְעִשְׂתָּה אֶת-צַפְרֹנֶיךָ:

- (א) **(כא,יא) וְרֵאִיתָ** - או"ר י' ת'
- (א,ב) **(כא,יא) לָךְ לְאִשָּׁה** (כא,יב) **וַתְּבַאֲתָה אֶל** - ר"ת אלול
- (ב,ב) **(כא,יב) (תוֹךְ) בֵּיתָךְ וְנִלְחַחְתָּ** - ס"ת כ"ה, רמז לבריאת העולם ב-כ"ה אלול
- (א,ג) **(כא,יב) הריישא** **וַתְּבַאֲתָה אֶל-תְּוֹךְ בֵּיתָךְ** מקביל לתבנית **(בראשית א,א) בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:**
- (ג,ב) **וַתְּבַאֲתָה** אותיות אהו"ה ב"ת,
- (ג,ג) אהו"ה שם קפיצת הדרך, קפיצת האיש, קישור שמים וארץ. שם היוצא מראשי תיבות **אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ**
- (ג,ד) ב"ת = גי' או"ר הפנימי" **(אוצר הגי' רי"פ ע"פ) אנרא דפרא אות ק"ל**
- (ד) **(כא,יב) וְנִלְחַחְתָּ אֶת-רֵאשֶׁתָּה וְעִשְׂתָּה אֶת-צַפְרֹנֶיךָ** - מלמד על דינים, **אֵשֶׁת יַפֶּת-תָּאֵר** דא נשמתא **וְנִלְחַחְתָּ אֶת-רֵאשֶׁתָּה** ותדכי (תטרה) מההוא וזהמא דאטיל בה נחש **[יג] וְהִסְרִיחַ אֶת-שְׂבִיחָה** אינון כיסויין דמסאבא מחובה דעגל (אלו המחיצות מעבירת מעשה העגל) כי מתחלה היה להם לבושי יקר וגו' **(לקוט ראובני ע"פ) מודש הנעלים**

אור החיים (יא) וְרֵאִיתָ בַשְּׂבִיחַ אֵשֶׁת יַפֶּת-תָּאֵר. ... ולישב הכתוב צריך להעיר בענין למה יצו ה' כדברים האלה לטמא אדם עצמו בבת אל נכר, ובפרט בעת מעשה הנס במקום שצריך להוסיף טהרה ודביקות בה' יתיר לעשות מעשה כיעור השנאווי אצלו יתברך, ... אכן יסוד הדבר וסודו הוא על פי דבריהם ז"ל **(י"ח בלק ב'ג)** שאמרו שבחטא אדם הראשון נשבו כמה נשמות יקרות ביד סטרא אחרא והם נשמות הגרים, ... עוד אגלה לך סוד אחד תמצא נשמה טהורה דבוקה בנשמה טמאה ואין כח בטהורה להטות הטמאה להטיב והיא מונחת שם עד עת דרוו, ... ויש נפש קדושה בין הקליפה שבמקום שכונתה תטה לב השוכנת בתוכו להטיב ויגרשו חלק הרע או ימתקוהו, והם הגרים המתגיירים מן האומות מעצמן כרות המואביה וכנעמה, וכמו שראינו בעינינו גרים שמעצמם באים ומתגיירים והנה כבר כתבתי כמה פעמים כי באמצעות מעשה המצוה יתלבש באדם אור השכינה ויגרש ממנו חלק הרע כאומרו (קהלת ח') שומר מצוה לא ידע דבר רע, ובפרט שלוחי מצוה. ... אלא באה להעיר שבאמצעות היותו עוסק במצוה יגלה ה' את עיניו להכיר בגויה שיש בה יפת תואר שהיא נשמה הקדושה הנקראת יפת תואר, כי זוהר נשמות הקדושות מופלא ועצום הוא, וזאת האשה קנתה בה חלק זה הטוב, ולזה קראה הכתוב אשת יפת תואר והכרתה הוא על ידי שאתה רואה שאתה חושק בה בזמן שאתה דבוק בשכינה באמצעות היותך עסוק בשליחות מצוה כאמור זה יעריך שלדבר טוב חשקת.

ודקדק לומר **וְחִשְׁקֶתָּ בָּהּ** ולא אמר אותה, ... לפי שיש ב' בחינות בדביקות הקדושה בקליפה כמו שזכרנו למעלה, וזאת האשה אין ידוע אם חלק היבוק בה הוא דבר היוצא בדביקה ראשונה כנזכר ונשארה האשה חלוטה בחלק הרע ונתרוקנה מחלק הטוב, או אפשר שכולה נחלטת בחלק הטוב כרות וכנעמה, ... ובדרך רמז תבאר הפרשה על זה הדרך הנה כל בנין העולם וקיומו תלוי במעשה עם בני ישראל אם יטיבו דרכיהם העולם קיים וישמחו השמים ותגל הארץ, גם ה' אלהינו ישמח ויגל בנו, ויורש דרכם של ישראל תלוי בנצחון יצר הרע ובא הכתוב להעיר האדם כי ביציאתו מעולם העליון לבא לעולם הזה יהיה מוכן למלחמה, כי לא יחשוב שאין צריך תגבורת לנצחון זה אלא אדרבה לזו יקרא מלחמה על דרך אומרם (אבות פ"ד) איזהו גבור הכובש את יצרו שאין גבורה גדולה מזו, ולזה אמר למלחמה בפת"ח תחת הלמ"ד:

- סיכום (דב' כי-תצא כא,יב) וַתְּבַאֲתָה אֶל-תְּוֹךְ בֵּיתָךְ** תבנית טעמי הריישא של הפסוק והמלה **וַתְּבַאֲתָה** מרמזים אל מעשה בראשית **(בראשית א,א) בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:**.. שהחלו (לרבי אליעזר) ב-כ"ה אלול, ובחטא אדם הראשון נשבו נשמות יקרות ביד הסטרא אחרא ונתווסף עליהם זוהמת מעשה העגל. הישראלי היוצא למלחמה והדבוק בה' בשעת מצוה היינו מקושר לשמים ומגלה בארץ נשמה קדושה בהסתרם של הארץ וזוהי מצות יפת תואר.
- וְחִשְׁקֶתָּ בָּהּ** - זקף-קטן בתפקיד שתיים שיש ב' בחינות בדביקות הקדושה בקליפה
- (א) נשמה טהורה דבוקה בנשמה טמאה **וְאֵין כח בטהורה להטות הטמאה להטיב** והיא מונחת שם עד עת דרוו,
- (ב) נפש קדושה בין הקליפה שבמקום שכונתה תטה לב השוכנת בתוכו להטיב ויגרשו חלק הרע או ימתקוהו,

דברים כי תצא כא,כ - כא:
[כ] וְאָמַרְוּ אֶל-זִקְנֵי עִירָו בְּנֵינוּ זֶה סוֹרֵר וּמְרִיחַ אֵינָנו שְׁמַע בְּקִלְגֵנוּ זֹלָל וְסָבָא:
[כא] וְרִנְמָהוּ כָל-אֲנָשֵׁי עִירָו בְּאֲבָנִים וְנָתַתְּ הָרַע מִקִּרְבָּךְ
וְכָל-יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ: ס
וְרִנְמָהוּ – תלישא-גדולה, **כָּל-אֲנָשֵׁי עִירָו בְּאֲבָנִים** – קדמא מהפך פשטא, באחד מתפקידיה כעין כתוב שחברו שלפניו **(כא,כ)** מלמד עליו **(כא,כא)**. פי' **רש"י (כא,כ) וְיִסְרְוּ אֹתוֹ** - שנאמר **(כא,כ) זֹלָל וְסָבָא**...ובן סורר ומורה נהרג על שם וסופו, הגיעה תורה לסוף דעתו...אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב.
וְרִנְמָהוּ כָל-אֲנָשֵׁי עִירָו בְּאֲבָנִים – קדמא מהפך פשטא, נוטלים נפשו **מִדָּם** שיתדרדר לעבירות שעליהם נהרגים העבריינים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנות – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; **הפצת התשע"ח**: **אתנה**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מחקר פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = **מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרקא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה:

דברים כי-תצא כבא, ד – ד:

[א] לא-תרצה את-שור אחיך או את-שני נדחים והתעלמת מהם

השב תשיבם לאחיך:

[ב] ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו

ונאספתו אל-תוך ביתך והגנת עמך עד דרש אחיך אתו והשבתו לו:

[ג] וכן תעשה לחמרו וכן תעשה לשמלתו

וכן תעשה לכל-אבדת אחיך אשר-תאבד ממנו ומצאתה

לא תוכל להחעלם: ס

[ד] לא-תרצה את-חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם

הקם תקים עמו: ס

שמות מש' כגד – ה:

ס: [ד] כי תפגע שור או בקר או חמור תענה השב תשיבנו לו: ס

[ה] כי-תרצה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו: ס

[א] לא-תרצה ... [ד] לא-תרצה – תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור מרחק להתחייב במצווה של השבת אבידה לפחות בבעלי חיים.

ספרי דברים פיסקא רכב (שמות מש' כגה) כי-תרצה יכול אפילו רחוק ממנו מלא מיל תלמוד לומר **(שמות מש' כגד) כי תפגע** אי כי

תפגע שומע אני כמשמעו תלמוד לומר **(שמות מש' כגה) כי-תרצה**, הא כיצד שיערו חכמים אחד משבעה ומחצה במיל שהוא ריס.

מדרש תנאים (דב' כי-תצא כבא) לא-תרצה את-שור אחיך למה נאמר לפי שהוא אומ' **(שמות מש' כגד) כי תפגע** שומע אני כמשמעו

ת"ל **כי-תרצה** או כי תראה שומע אני אפלו רחוק ממנו מלוא עיניו ת"ל **כי תפגע** הרי זה ששיערו חכמים אחד משבעה ומחצה למיל

וזה הוא רוס:

ספרי דברים פיסקא רכב (דב' כי-תצא כגד) לא-תרצה, מצות לא תעשה ולהלן הוא אומר **(שמות מש' כגה) כי-תרצה** מצות עשה. **(דב' כי-תצא כגד)** **חמור אחיך**, אין לי אלא **חמור אחיך** חמור שונאך מנין תלמוד לומר **(שמות מש' כגה) חמור שנאך** מכל מקום אם כן

למה נאמר **אחיך** מלמד שלא דברה תורה אלא כנגד היצר או שורו נפלים, ולא עומדים. בדרך, ולא ברפת מיכן אמרו מצאה ברפת אין חייב בה ברשות

הרבים חייב בה.

(דב' כי-תצא כגד) וכן תעשה לחמרו – דרגא מונח רביע, **(ספ' ד רכבד) חמור אחיך**, **(שמות מש' כגה) חמור שנאך** ... מלמד שלא

דברה תורה אלא כנגד היצר

אור החיים ואומרו **(דב' כי-תצא כגד) וכן תעשה**, לפי שיש באמצעות האדם שלשה דברים, הא' הרכבת הגוף, ב' חלק הרוחני שבאדם,

ג' חלק התורה המאורסת לכל אחד מישראל:

כנגד הרכבת הגוף אמר **וכן תעשה לחמרו**, כנגד חלק הרוחני אמר **וכן תעשה לשמלתו**, כי בחינה זו תקרא שמלה כאומרים

במסכת **שבת (קנב):** משל למלך בשר ודם שחלק בגדי מלכות לעבדיו, וכנגד חלק התורה אמר **וכן תעשה לכל-אבדת אחיך**,

וקראה הכתוב אבדה כמו שרמזו רבי שמעון בר יוחאי **(קידושין ב):** משל למי שנאבדה לו אבדה מי מחזר על מי וכו', כי חלק העולה

לאיש זה הנה הוא אבוד מהעולם, כיון שאין זולתו יכול להשיגו, כאמור בדברי המקובלים, ובאמצעות השבתו בתשובה הנה הוא

מוצא אותה:

סיכום: תשובה לתיקון הלקויים שגרם היצר בגוף, ברוח, בלימוד התורה

[א] לא-תרצה ... [ד] לא-תרצה – תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור מרחק להתחייב במצווה של השבת אבידה לפחות בבעלי חיים.

ספרי דברים פיסקא רכב (שמות מש' כגה) כי-תרצה יכול אפילו רחוק ממנו מלא מיל תלמוד לומר **(שמות מש' כגד) כי תפגע** אי כי

תפגע שומע אני כמשמעו תלמוד לומר **(שמות מש' כגה) כי-תרצה**, הא כיצד שיערו חכמים אחד משבעה ומחצה במיל שהוא ריס.

[א] לא-תרצה – תלישא-קטנה, בתפקיד מחיצה והתרעה על רשות להקל (למעט) מהצווי במצב מסוים, כאן ע"פ רש"י **לא תראה...**

התעלמת – לא תראה אותו שתתעלם ממנו; זהו פשוטו. **ורבותינו דרשו (ראה ספ' ד רכב): פעמים שאתה מתעלם וכו'.**

[ד] לא-תרצה – תלישא-קטנה, בתפקיד מחיצה (אמיתית ומדומה) התרעה על רשות להקל (למעט) מהצווי במצב מסוים, כאן ע"פ רש"י

עמו – עם בעליו; אבל אם הלך וישב לו ואמר לו: הואיל ועליך המצוה, אם רצית לטעון – טעון, **פסור (ראה ב"מ לבא).**

מחיצה אמיתית כגון חמור בבית קברות ורואהו כהן, יתעלם מלהוציאו ויקרא לאחר, מחיצה מדומה או חכם או זקן ואין מכבודו, יתעלם.

וכן תעשה לחמרו – דרגא מונח רביע, תיקון ליצר הרע, אלו דברים הנתונים ללב, האדם יכול לומר לא ראיתי, לא לפי כבודי, באה

התורה ומזותו שיתגבר על יצרו להתעלם ואם זה מתאים שלא להתעלם אז שיטפל באבידה.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מוטו"ר (כ) כי במצוותך האמנת – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **מצוות ההשערות**: **אתנת**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מוציא ממש; **מחלק**, **ממעט**, **לא ממש**; **טפחא** = טרשא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – רב-מצב של המוטעם, כד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.3 דברים כי-תצא כא,

בראשית ויחי מחד, ו:

[ד] ונאמר אלי הנני מפרך והרביהך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את-הארץ הזאת לירשתה אחריה אצות עולם;
 [ה] ועתה שני-בניך הגדולים לך פארץ מצרים עד-באי אליה מצרימה ליהם אפרים ומנשה כראובן ושמשון ויהויה לך;
 [ו] ויולדתה אשר-הולדת אחריהם לך יהיו על שם אחיהם יקראו בנחלתם:

דברים כי-תצא כה,ה: ס [ה] כי-ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם וכן אין-לו לא-תהיה אשת-המת החוצה לאיש זר ויבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה;
דברים כי-תצא כה,ו: [ו] והיה הפכור אשר תלד יקים על-שם אחיו המת ולא-ימחה שמו מישראל;

בבלי יבמות כדא מתני'. מצוה בגדול לייבם, ואם קדם קטן – זכה.

(דב' תצא כה,ו) **והיה** – לשון שמחה כי עומדים להקים את שם המת על נחלתו. **והיה** – רביע, מרמז לדרוש ארבע דברים במצוות יבום: מי המייבם, המתיבמת מסוגלת ללדת, מטרת הייבום, המת היה מסוגל להוליד. שאר הלכות הייבום הן רק אחרי ברור רביעיה זאת.

בבלי יבמות כדא, משולב עם ההסבר ע"פ תבניות טעמים:

(א) **גמ'.** ת"ר: **(דב' תצא כה,ו)** **והיה הפכור** – מיכן שמצוה בגדול לייבם; (ואח"כ הגמרא מבררת שזה לאו דווקא בככור, אלא עדיפות לפתוח בגדול)

(ב) **(דב' תצא כה,ו)** **אשר תלד** – פרט לאילונית שאין יולדת; (שאינן ייבום באילוניות והיא גם פוטרת צרותיה)(מחלוקת האם צרת אילונית מותרת?)

(ג) **יקום על-שם אחיו** – לנחלה, אתה אומר: לנחלה, או אינו אלא לשם? יוסף – קורין אותו יוסף, יוחנן – קורין אותו יוחנן? נאמר כאן **יקום על-שם אחיו המת**, ונאמר להלן **(בר' ויחי מח,ו)** **על שם אחיהם יקראו בנחלתם**, מה שם האמור להלן נחלה **(בר' ויחי מח,ו)**, אף שם האמור כאן **(דב' תצא כה,ו)** לנחלה;

(ד) **ולא-ימחה שמו** – פרט לסריס ששמו מחוי. (בסריס אין ייבום, אולי היתור לרבות דווקא שיש סיכוי להמשך)

כאן הגמרא מבררת תנאי (ג) הקמת היבם לנחלה ע"י דמיון המלים **שם שם** בתוך כתוב יותר רחב **(דב' תצא כה,ו)** **על-שם אחיו** ובין **(בר' ויחי מח,ו)** **על שם אחיהם.** על – מונח, מלמד שתבנית הטעמים הבאה עשויה להיות מופעלת פעמים אחדות, פעם בבני יוסף, פעם ביבום,

שם אחיהם יקראו – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותו הלכה. אפשר כי זה בא ללמד את התוצאה של הגזרה שווה, אם ליוסף היו נולדים בנים נוספים הם היו מקבלים נחלות שוות בחלקים של אפרים ומנשה. ביבום, היבם מקבל נחלת המת אבל שם הנחלה נשאר על שם המת.

הגמרא קודם מבררת שלא מדובר במתן שם אלא בענין של נחלה ואח"כ מבררת למי ניתנת נחלת המת.

אמר רבא: אע"ג דבכל התורה כולה אין מקרא יוצא מידי פשוטו, הכא אתאי גזרה שוה אפיקתיה מפשטיה לגמרי. ואי לאו גזרה שוה, הוה אמינא (שנפרש שמדובר בילד שיוולד) **שם** – **שם ממש?** (והאם ללא גזרה שווה היינו אומרים שיהיה לנולד שם המת?) **למאן קמזהר רחמנא** (למי מזהיר הכתוב)?

(כי אם האזהרה) **ליבם, יקום על שם אחיך מיבעי ליה** (והיה חייב לקרוא לו בשם המת)! אי (אם) **לבי דינא, יקום על שם אחי אביו** (של הנולד, האח המת של היבם) **מיבעי ליה!** (והבי"ד יקראו לנולד על שם המת) **ודלמא הכי קאמר להו רחמנא לבית דין:** אמרו ליה **ליבם יקום על שם אחיו!** (והבי"ד מחייבים את היבם לקרוא לנולד על שם אחיו המת מתאים הלשון **יקום על-שם אחיו המת**) אלא אתאי גזרה שוה אפיקתיה לגמרי (והוציאה לגמרי מפשוטו של מקרא).

תוספות יבמות כדא, או אינו אלא לשם – ויהא כוליה קרא כפשטיה ולא נדרוש מבכור דמצוה בגדול לייבם אלא ה"ק (הכי קאמר) **(דב' תצא כה,ו)** **והיה הפכור** פ"י הראשון שתלד היבמה יקרא שמו בשם המת ויליף בג"ש דלאו שם ממש קאמר אלא לנחלה (מג"ש העבר

הנושא מנתינת שם לנולד לענין נחלה) וכיון דלנחלה קאמר ליכא לאוקומי קרא אלא ביבם (ולא בגולד), דאי על הבכור שתלד היבמה קאמר קרא שיקום על שם המת לנחלה שאותו בכור יירש את המת דאם כן (שאם היה מדובר בירושה ע"י הנולד היה לו לומר) **יקום על שם אחי אביו מיבעי ליה** (ופה לא שייך לבאר כמו שביארה הגמרא אם היה מדובר על שם ממש שכוננת הפסוק שהתורה אומרת לבית הדין תגידו ליבם שיקרא שם לבן כמו שם אחיו) לא שייך למימר דה"ק אמרו ליה **ליבם כדקאמ' בסמוך** (לא שייך לפרש שהתורה אמרה לבית הדין תגידו לייבם שיתן לנולד את ירושת אחיו, כמו שהסברנו שלענין מתן שם מהכתוב היה אפשר ללמוד שבית הדין יורה לאבי הנולד לתת שם על שם אחיו ולולא הג"ש זה היה כך מתפרש).

ירושלמי (וילנא) יבמות פ"ב ה"י גמ' מצוה בגדול לייבם שנאמר **(דב' תצא כה,ו)** **והיה הפכור אשר תלד**. מה אנן קיימין אם בגולד יאמר קרייה (שיאמר הקרא) **יקום על אחי שם אביו המת** (יקום על שם אחי אביו, שמת, לכן זה נדחה). אלא עד שיהא הנולד בכור (תאמר שרק

אם יולד בכור אז היבם יקבל נחלה ורק אז יקום היבם על שם אחיו המת, לכן זה נדחה. או תאמר שיש לו בנים מאשה אחרת, לכן הנולד אינו בכורו, ואז נחלת המת לא תקום ליבם אלא תתחלק שוה בין האחים, לכן זה נדחה, ועוד אם יש בכור ליבמה שיטול שני חלקים בנחלה של היבם, רק אז יטול היבם נחלת אחיו המת, ואם תיוולד בת או ימות הבכור של היבמה, יטלו מן היבם נחלת המת, גם זה נדחה (פ"י שירי קרבן)). מעתה אפילו היה לו בנים ומתו ואחר כך מת הוא לא תהיה אשתו זקוקה לייבום. ויאמר קרייה **ובנים לא היו לו** (בזמן עבר ולא ככתוב **(דב' תצא כה,ו)** **וכן אין-לו** בזמן הווה). (אחרי דחיית כל האפשרויות העוסקות במי שיוולד, המסקנה היא) **אלא אם איננו עניין לנולד תניהו עניין למייבם.**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו ט"ו) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות**, **אתחנן**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להבדיל: **מונה** – רבוי; **המקף פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = **מאריך**, רבוי; **הקא** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשייף** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** כמעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

השתא דאמרת: קרא בגדול כתיב, אימא: בכור לייבם, פשוט לא לייבם (אולי תאמר שחובת יבום רק על בכור ולא אח אחר) ! א"כ, אשת אחיו שלא היה בעולמו דמיעט רחמנא (מהכתוב **דב' תצא כה,ה), **כי-יִשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו**), למה לי (אז מצב זה לא היה צריך בכלל להזכר)? פריך רב אחא, ואימא: למעוטי בוכרא דאמא (תאמר, שכתוב זה בא למעט בכור מאשה אחרת (הרב לנדאו יוסי))! ההוא לא מצית אמרת, (לא שייך לומר זאת כי) דיבום בנחלה תלה רחמנא, ונחלה מן האב ולא מן האם (מהכתוב **במ"ב כו,ח**), ... **אִישׁ כִּי-יָמוּת וְכָן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת-נַחֲלָתוֹ לְבָתְּלוֹ**; ואחור מן האב מהכתוב **(בר' מקץ מג,ג)** **וַיֹּאמְרוּ שְׁנֵימָן עֶשְׂרֵי-בְנֵי-דָוִד אֲחֵיהֶם** | **אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ-אֶחָד** וזה ממשט יבום עם "אחים מן האם).**

ואימא: כי איכא בכור – תתקיים מצות יבום, כי ליכא בכור – לא תתקיים מצות יבום! (נדחה סברה זאת כי) אמר קרא: **(דב' תצא כה,ה)** **וַיָּמַת אֶחָד מֵהֶם**, מי לא עסקינן דמית בכור (האם לא מדובר שמת בכור), ואמר רחמנא: לייבם קטן. ואימא דמית קטן (ואם תאמר מת קטן), ואמר רחמנא: לייבם בכור (ייבם הבכור)! הא מיעט רחמנא אשת אחיו שלא היה בעולמו.

ואימא: כי ליכא בכור – קדם קטן זכה, ואי איכא בכור – קדם קטן לא זכה! אמר קרא: **(דב' תצא כה,ה)** **כִּי-יִשְׁבוּ אֲחִים יַחְדָּו**, הוקשה ישיבת אחים זה לזה. ואימא: כי איכא בכור – ליהדר אנדול, כי ליכא בכור – אין חוזרין אצל גדול (מלכחילה כל אח יכול לייבם)! אלמה תני אביי קשישא: מצוה בגדול לייבם, לא רצה – הולכים אצל אחיו הקטן, לא רצה – חוזרין אצל גדול!
(נעצר בגדול בסיבוב השני)

תְּלָד יָקוּם – זקף-קטן זקף-גדול, בתפקיד של דבר החוזר וקורה, היינו מצוה לפתוח בבקשה לגדול האחים ליבם, אח"כ בקטנים ממנו, וחוזרים וסובבים עד שיתרצה אחד מהם לייבם.

ככבור, (בבלי יבמות מ,א) (דב' תצא כה,ה) **וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תְּלָד**, **ככבור**, מה בכור אין לו בחיי האב, אף האי נמי אין לו בחיי האב. **(בבלי בבא בתרא יב,ב) (דב' תצא כה,ה)** **וְהָיָה הַבְּכוֹר הוֹוִיתוּ ככבור** ואין חלוקתו ככבור.

הַבְּכוֹר – פשטא במובן של בכור שהוא גם פשוט, היינו לאו דווקא בכור אלא גדול **תְּלָד** – זקף-קטן, בתפקיד שתיים, היינו **ככבור** היבם זוכה בחלק אחיו רק אחרי מות האב, אבל בעוד שלבכור נותנים את חלקי הנחלה צמודים (במיצר אחד) ליבם אין חייבים לתת במיצר אחד.

אֲשֶׁר – מונה, מצב ביניים, **בבלי יבמות מ,א**, הכונס את יבימתו (זכה בנכסי אחיו המת, וקודם לאב) אמר עולא הלכה כרבי יהודה וכן אמר רבי נפחא שאם יש אב הוא זוכה בנכסי האח המת, ולא היבם אף שכנס, ולא אמרו דין זה שהיבם יורש אלא כשאין אב דכתיב **(דב' תצא כה,ה)** **וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תְּלָד** ודורשים שדין היבם כדין ה-**בְּכוֹר** מה בכור אין לו בחיי האב, אף האי נמי אין לו בחיי האב. שהבן יורש רק אחרי מות האב וכיון שהאב ירש, אז אלו נכסים הראויים בעתיד ולא המוחזקים עתה, ולכן אין היבם זוכה בנכסי המת, אלא כאשר אין האב קיים. ולדעת רבי יהודה אם היבם יבם אשת בכור הוא לא יטול ככבור שני חלקים בירושת האב אלא חלק אחד ואת חלקו. לדעת כולם מצוות יבום אינה תלויה אם יש נחלה או אין נחלה.

מה בכור – בכורתו גרמה לו, אף גדול – גדולתו גרמה לו. ואימא: כי מייבם בכור – לישקול נחלה, כי מייבם פשוט – לא לישקול נחלה! אמר קרא: **יָקוּם עַל-שֵׁם אֲחִיו הַמֵּת**, והרי קם. ואלא **בְּכוֹר** דקרייה רחמנא, **(דף כדף,ב)** למאי הלכתא? לגריעותא, מה בכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק, אף האי אינו נוטל בראוי כבמוחזק.

עַל-שֵׁם אֲחִיו – מרכא טפחא, יתור לרבות כל אחד מהאחים שייבם, לתנאים שבהם האח הגדול מיבם, זוכה בנחלת האח המת, ומוגבל מטעם אתנח במלת **הַמֵּת** – שלא יהיה זוכה ביותר ממה שהמת היה יורש מאביו, היינו אינו נוטל בראוי כבמוחזק.

עַל-שֵׁם אֲחִיו – מרכא טפחא, יתור לרבות ע"פ **פ' מתיבתא בבלי יבמות מ,א** מרבה גם חולץ לזכות מנכסי האח המת (אחרי מות האב), אף על פי שפסל את היבמה מלהתיבם.

משמעות הטעמים זקף-קטן זקף-גדול ע"פ אמרי נועם, הרב הורוויץ מאיר בן אליעזר **אמרי נועם, הרב הורוויץ מאיר בן אליעזר, מועדים וחדשי השנה חסידות {3} ע' 143, התרנ"ו (ע"פ אוצר החכמה)** זק"ף גדול"ז קט"ן עולה יסוד מלכות" כי בחי' דכר נקרא גדול ובהי' נוקבא הוא בקטנות. ועיין בתקון חד ועשרין דף נ"ה ע"א שופר מהופך זקף קטן הוא אתמר בי' "קטנתי מכל החסדים ומכל-האמת", אזדקיף ואיקרי זקף גדול כו' ומהפכין מה"ד (מדת הדיון) למדה"ר (מדת הרחמים) ע"ש.

וזהו תקע"ו בשופר, תקע"ו עולה זק"ף קט"ן זק"ף גדול"ל שיתהפך ע"י השופר וזהו משפט לאלקי יעקב דייקא שנאמר בו קטנתי עיין בתקונים ד"ס ע"ב

ברמות פרד"ס שונות, עשויים להיות לטעמים תפקידים ופירושים נוספים על רמת הפשט. אפשר שיש דרכי קשר בין רמת הסוד ובין רמת הפשט, הרב הורוויץ, הרבי מדזיקוב בספרו אמרי נועם כתב גימטריית "זקף-גדול זקף-קטן" עולה (שווה) לגימטריית "יסוד מלכות", העולה בגימטריה "תקע"ו". רעיון זה נמצא גם בסידור היעב"ץ. תבנית טעמים ברצף זה אינה נמצאת בתורה, 23 פעם יש רצף ז"ג משהו ז"ק בין שני קיסרים. לעומת זאת הרצף "זקף-קטן זקף-גדול" בין שני קיסרים נמצא בכ-202 פסוקים (202 = ר"ב, כעין ר"ב ניצוצות שבני ישראל גאלו ממצרים) ובלפחות שניים מהם פעמיים, סה"כ כ-204 מופעים. בעיון זה זוהה שבין תפקידיה האפשריים של תבנית הטעמים ז"ק ז"ג ברמת ההלכה נמצאת דרך הלימוד שמצביעה על דבר החוזר וקורה, בנין אב. ברמת דרש וסוד מתגלים קשרים לגבולות ומדרשי חז"ל. דוגמאות פתיחה עם וולא חישוב גימטריה.

בראשית וירא כב,ג: וְהָיָה-אֵיל אֶחָד – הקשור לקרא **תהלים פא,ד: תקעו בתרדש שופר בפֶּסֶחָ לַיּוֹם תִּגְנוּ**: טעמי "תקע"ו" בחדש שופר בכסה ליום חגנו, מצוות תקיעת שופר חוזרת בכל ראש השנה להזכיר אפרו ואילו של יצחק לפני הקב"ה **תְּלָד יָקוּם** – גימטריית שמות הטעמים זקף-קטן זקף-גדול עולה 576 עולה יסוד מלכות"ל עולה תקע"ו, ג' המלים המוטעמות **תְּלָד יָקוּם** עולה 434 + 156 = 590,

הפרש בין ג' שמות הטעמים וג' המלים המוטעמות 576 – 590 = 14 = י"ד, היינו הגימטריה 590 מרמזת לכאילו נאמר תקע"ו י"ד להקים די וזכר לשם המת על נחלתו, ובלשון **(בבלי יבמות כד,א)** להקים שם המת על נחלתו, כהמשך הפסוק **עַל-שֵׁם אֲחִיו הַמֵּת וְלֹא-יִפְחָה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל**: ומטרת ההקמה המשך חיבור רוחני בין נשמתו האלקית של המת ובין נחלתו בארץ-ישראל, כנאמר בזוהר וישב קפז – קפח (פרשת ער ואונן) להקים לצדיק המשך בעולם ובזכות הצאצאים בעולם הזה עולה נשמת הנפטר בשמים ומתקרבת למחיצתו של הקב"ה. לגבי כל אחד מיישראל כאשר **תְּלָד** גופו במלכות יתקיים **יָקוּם** נשמתו ביסוד ויהיה קרוב לקב"ה. לגבי המיוחד בישראל **תְּלָד יָקוּם** עולה תקע"ו דו"ד – הקימו את מלך המשיח.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנת – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; **הפצות ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ופקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחף** – פשט; מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי; **דקא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דקא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מנח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.4 דברים כי-תצא כאי,

דברים כי-תצא כבה:

לא-יהיה כלי-גבר על-אשה ולא-ילבש גבר שמלת אשה כי תועבת ה' אלהיו כל-עשה אלה: פ

תרגום אונקלוס (ה) לא יהי תקון זין וגבר על אתא ולא יתקן גבר בתקוני אתא ארי מרחק קדם יי אלהך כל עביד אליו:

תרגום יונתן (ה) לא יהיה גולין דציצית ותפילין דהינון תקוני גבר על איתא ולא יספר גבר בי שיחיה ועריותיה וכי אנפוי לאיתתמאה היך נשת ארום קרח קדם יי אלקהון הוא פל דעביד אליו:

כתב יונתן (ה) לא יהיה מלבוש של ציצית ותפילין שהם תיקוני איש על אשה ולא יגלה איש בית שחי וערוותו ובית פניו להראות כמו אשה כי מתועב לפני יי אלהים הוא כל שעושה אלו:

בבלי נזיר נב,ב ... אמר רב: מיקל אדם כל גופו בתער. מיתבי: המעביר בית השחי ובית הערוה - הרי זה לוקה! הא בתער, הא במספרים. והא רב נמי בתער קאמר! כעין תער (הגבלה באיסור העברת שער, בשלושה מקומות אסור בתער מותר במספרים: בית השחי, בית הערוה, פנים, בשאר חלקי גוף איש מותר). אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: המעביר בית השחי ובית הערוה – לוקה (בלי פסוק). מיתבי: העברת שיער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים! מאי לוקה נמי דקאמר? מדרבנן? (עונה הגמרא על הקושיה מברייתא שר' יוחנן סבר מדברי סופרים).

בבלי נזיר נט,א איכא דאמרי (ויש אומרים שר' יוחנן הביא מקור מפסוק), אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: המעביר בית השחי ובית הערוה - לוקה משום **(דב' תצא כבה)** **לא-ילבש גבר שמלת אשה**. (רש"י ואשה דרכה בכך (להעביר שער הנ"ל) שהוא ניוול לה כשיש לה שער). מיתבי: העברת שיער אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים! הוא דאמר (ר' יוחנן בדרך) כי האי תנא, דתניא: המעביר בית השחי ובית הערוה - הרי זה עובר משום, **(דב' תצא כבה)** **לא-ילבש גבר שמלת אשה!** ותנא קמא (ע"פ ברייתא ראשונה שהעברת שער מדברי סופרים), האי **(דב' תצא כבה)** **לא-ילבש גבר** מאי דריש ביה? מביעי ליה (צריך כתוב זה לדרשה הבאה) לכדתינא: **(דב' תצא כבה)** **לא-**

יהיה כלי-גבר על-אשה - מאי תלמוד לומר? **אם שלא ילבש איש** (ראה רש"י להלן) שמלת אשה ואשה שמלת איש, הרי כבר נאמר תועבה היא, ואין כאן תועבה! אלא, שלא ילבש איש שמלת אשה וישב בין הנשים, ואשה שמלת איש ותשב בין האנשים; רבי אליעזר בן יעקב אומר: מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה? ת"ל: **(דב' תצא כבה)** **לא-יהיה כלי-גבר על-אשה, ולא-ילבש גבר**

שמלת אשה - שלא יתקן איש בתיקוני אשה. אמר רב נחמן: בנזיר מותר (כשמגלח כל גופו שיגלח גם בית השחי ובית הערוה). ולית הילכתא כוותיה. אמרו ליה רבנן לר"ש בר אבא: חזינא ליה לרבי יוחנן דלית ליה (שער בבית השחי)! אמר להון: מחמת זקנה נשרו. ההוא דאיתחייב נגידא (אחד שהתחייב מכת מרדות) קמיה דרבי אמי, אגילאי בית השחי חזייה דלא מגלח, אמר להון רבי אמי: שיבקוה, דין מן כבריא הוא (הניחו לו, הוא שייך לחברים ירא שמים שלא מגלח). בעא מיניה רב מרבי חייא: מהו לגלח (שער בבית השחי)? אמר ליה: אסור. אמר ליה: והא קא גל! א"ל: בר פחתי, זמן יש לו, כן זמן שהוא גדול נושר (בהגזיע שער בבית השחי לגדול מסוים נושר מעצמו). בעא מיניה רב מרבי חייא: מהו לחוך (לחוך בשער בית השחי ונושר)? אמר ליה: אסור. בבגדו, מהו? א"ל: מותר. איכא דאמר, בעא מיניה: בתפלה בבגדו (לחוך בשעת תפילה בבגד כדי שיפלו כנים ממנו הואיל ואינו נוגע בבשרו), מאי? א"ל: אסור. ולית הילכתא כוותיה. (אסור לחכך שער ביד כדי להשירו, מותר לחכך בבגד, היינו הגבלת איסור חיכוך שער כדי להשירו)

רש"י נזיר נט,א אם ללמד שלא ילבש - כלומר ואם אמר לך הכתוב ש **לא-ילבש גבר שמלת אשה** לכך לא קראו הכתוב תועבה היא אלא למה הוא בא ש-**לא-ילבש גבר שמלת אשה** וילך וישב בין הנשים שיש לחוש משום ייחוד.

בבלי נדרים מט,ב ... דביתיה דרבי יהודה נפקת, נקטת עמרא עבדה גלימא דהוטבי (אשת רבי יהודה בר עילאי יצאה וקנתה צמר גלמי ועשתה טלית עבה וקשה, רש"י: סרבל טוב), כד נפקת לשוקא מיכסיא ביה (כאשר יצאה לשוק היא התכסתה בה), וכד נפיק רבי יהודה לצלויי הוה מיכסי ומצלי (וכאשר ר' יהודה יצא להתפלל היה מתכסה בה ויתירה מזה), וכד מיכסי ביה הוה מברך: ברוך שעטני מעיל (רש"י שהיה להן חביב כל כך שלא היה להן אחר). (א) בגד שלבשו איש ואשה (ב) ר' יהודה התפלל בבגד זה וגם בכל פעם שלבשו ברוך עליו. משמע שומרת.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות לא ילבש גבר שמלת אשה סימן קפב

דברים האסורים משום **לא-ילבש גבר שמלת אשה** **(דב' תצא כבה)**, וכו' ו' סעיפים.

סעיף א אן המעביר שער <א> בית שחי ובית הערוה, אפילו במספרים כעין תער, א בן הכין אותו מכת מרדות. ג בוד"א, במקום שאין מעבירין אותו אלא נשים, כדי שלא יתקן עצמו תיקון נשים. אבל במקום שמעבירין אותו גם האנשים, אם העביר אין מכין אותו. הגה: ב ואפילו לכתחלה שרי (ר"ן פ"ב דע"ז). רק החברים נמנעים בכל מקום (שם ובב"י בשם נ"י) (וע"ל סימן קנ"ו). ומותר להעביר שיער <ב> שאר) איברים ג במספרים בכל מקום. טט - הסעיפים האחרים משולבים בתוכן ההמשך.

שו"ת יביע אומר חלק ו - יורה דעה סימן יד והביא הסוגיא דנדרים (מט:): הנ"ל, וכתב, הרי לפנינו שחסידיים ואנשי מעשה עבדי עובדא בנפשיהו ללבוש המלבוש אחד האיש ואחד האשה, כיון שאין במקום ההוא שינוי בין בגד איש לשמלת אשה. אלא שיש לפקפק קצת ולומר דהתם לא נעשה מתחלתו בייחוד לא לאיש ולא לאשה, ולעולם י"ל שאם נעשה מעיקרו בייחוד לאיש או לאשה אין ללבשו מי שלא נעשה לו. אולם המדקדק בדברי הפוסקים ידע בבירור שלא נאסר לאשה אלא מלבוש שמויחדת צורתו לאיש, וכן אינו אסור לאיש אלא שמלה שמויחדת צורתה לאשה, אבל מלבוש שצורתו שוה לאיש ולאשה מותר לכולם. וכדמוכח מ"ש **הרמב"ם** (פ"ב מה' ע"ז), ולא יעדה איש עדי אשה כבגדי צבעונין וחלי זהב במקום שאין לובשים אותן כלים ואין משימין אותו חלי אלא נשים. הכל כמנהג המדינה. וכ"כ **הטור** וש"ע (סי' קפב), לא תלבש אשה בגדים המיוחדים לאיש לפי מנהג המקום וכו'. הרי שתלו הדין במנהג המקום, ולא תלו הדבר במי שנעשה לו. ולכן אין להחמיר בזה כלל אפי' חסידיים ואנשי מעשה, וכההיא עובדא דנדרים (מט:): ע"כ. וכן פסק הגאון ר' חיים פלאגי בשו"ת לב חיים ח"ג (סי' כו). ע"ש.

שו"ת בצל החכמה חלק ה סימן קכז מפרט את **שו"ע יו"ד סימן קפב ע"ז** 1 ... ז ועכ"ז נלע"ד פשוט שאסור לישראל לצוות או להרשות לעכו"ם ללקט שער לבן שבזקנו או שבשערות ראשו, כי בשעה שהעכו"ם מלקט - וה"ה כבוצע - את השער הלבן לשחור עובר הישראל על מה שכתבה תורה כי תועבה היא, דשייכא גם כשהמעשה נעשית ע"י עכו"ם כלעיל (אות א' ב').

ח) כן אסור לאיש להרשות לעכו"ם שילבישו שמלת אשה ומכש"כ שאסור לו לצוות לעכו"ם לעשות כן. הוא הדין לאשה שאסורה להרשות ומכ"ש שאסורה לצוות לעכו"ם להלבישה כלי גבר. כי עצם ההלבישה יש בה איסורא דאורייתא משום שהיא דבר המביא לידי תועבה. ואם קרה באיזה אופן שהוא שאחרים הלבישו לאיש שמלת אשה או לאשה שמלת איש, חובה עליהם להסיר אותה שמלה מיד, כמבואר לעיל (אות א' ב'). העולה להלכה א) אסור לאיש שיאמר לעכו"ם להלבישו שמלת אשה. ה"ה לאשה שאסורה לומר לעכו"ם להלבישה שמלת איש (אות א' ב' ד' ח'). ב) הלביש עכו"ם לאיש או לאשה שמלה כנ"ל (דין הקודם) או שנפלה עליהם שמלה כזו, חייבים הם להסירה מעליהם מיד (אות א' ב'). ג) אסור

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תפצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עיקרה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עיקרה, שגגה = שכחה; פיר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

לישראל לומר לעכו"ם לא לקוט לו שער לבן מתוך שערות ראשו או זקנו השחורים (אות ז.). (ד) כן אסור לומר לעכו"ם לצבוע לו לשחור שער לבן שיש לו בין שערות ראשו או זקנו השחורים (שם). (ה) עבר וצבע שער לבן כהנ"ל לשחור בין שצבעו בעצמו ובין שצבעו ע"י עכו"ם, אין לחייבו להסיר את הצבע השחור מע"ג השער ולהחזירו למראה לבן כשהי' (אות ו.). (ו) אסור לישראל לבלוע תרופה שבסיבתה יהפך שער לבן שבשערות ראשו או זקנו לשחור (אות ג' ד.).

לא-יהיה כלי-גבר על-אשה – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות (א) הפשט עוסק בלבישת לבוש המיוחד למין האחר (ב) היוצא מן הפשט הוא הדרש עוסק בתיקון הגוף שמשווה מראית המין האחר. תבנית הטעמים של **לא-יהיה כלי-גבר על-אשה** – מהפך פשטא זקף-קטן, מטעימה את הלאו שפשטו פונה לאשה, והדרש שעיקרו הלאו הפונה לאיש נדרש מהסיפא של החלק הראשון של הפסוק **לא-ילבש גבר שמלת אשה**, דבר המלמד שתבנית הטעמים לא תמיד קשורה למלים שהיא מטעימה. הפשט כולל ע"פ **תרגום אונקלוס**, ו-**בבלי נזיר נטא**, שלא תלבש אשה כלי מלחמה, וע"פ-**תרגום יונתן** שלא תלבש אשה צציית ותפילין וע"פ **יביע אומר** לא תלבש אשה בגדים המיוחדים לאיש (ולהפך) לפי מנהג המקום וכו'. ... אבל מלבוש שצורתו שוה לאיש ולאשה מותר לכולם. ב-**תרגום יונתן** התועבה עיקרה בהידמות איש לאשה ע"י העברת שער, ב-**בבלי נזיר נטא** התועבה עיקרה לבישת בגד של המין האחר לשם תערובות, וכן תיקוני אשה.

לא-יהיה ... תועבת ה' אלהיה – נושא הפסוק על הפשט שלא תצא תועבה ע"י לבישת לבוש המיוחד למין האחר ועל הדרש שלא תצא תועבה ע"י תיקוני הגוף שמשווים לו מראה המין האחר. בשתי הפעולות יש כעין שנוי בהויית הלוש או המתקן הגוף, וזה עלול לגרום לתועבה (תערובות, יהוד, ניאוף).

לא-יהיה – מקף כרב-מצב (א) לבוש או תיקון הגוף שמביא לתועבה (ב) לבוש או תיקון הגוף שאינו מביא לתועבה מ-**בבלי נזיר נטא**, משמע כי מדאורייתא אין אסור בלבישת איש שמלת אשה ולא בלבישת אשה שמלת איש כאשר אין כוונת תועבה. ואין אסור ללבישת בגד שלא מיוחד לאחד המינים. אבל מחלוקת הפוסקים באיזו פעולה מתחילה התועבה, רואים שיש פוסקים שלהם פשט הגמרא אינו כפשוטו.

שו"ת יביע אומר חלק ו - יורה דעה סימן יד בביגוד תלוי הדין במנהג המקום, ולא תלו הדבר במי שנעשה לו. (נסמך על הרמב"ם (פי"ב מה' ע"ו) וכ"כ הטור וש"ע (ס' קפב)). אבל **שו"ת בצל החכמה חלק ה סימן כזו** עצם ההלכה יש בה איסורא דאורייתא משום שהיא דבר המביא לידי תועבה.

נשפץ ההגדרה הראשונה לפי דעת **יביע אומר לא-יהיה** – מקף כרב-מצב (א) לבוש או תיקון הגוף שע"פ מנהג המדינה מביא לתועבה (ב) לבוש או תיקון הגוף שע"פ מנהג המדינה אינו מביא לתועבה.

אבל לפי דעת **בצל החכמה** אין כלל רב-מצב, אלא **לא-יהיה** פעולת לבישה או תיקון הגוף שמשווה לגוף מראית עין של המין האחר

כלי-גבר – מקף כרב-מצב (א) כלי יחודי לגבר (ב) כלי שאינו יחודי לגבר, כמו הבגד של ר' יהודה.

בין כלים היחודיים לגבר נמצאים: (א) בגד יחודי לגבר (ב) צציית ותפילין שהם תיקוני איש (ג) כלי מלחמה שרק גבר אמור לצאת למלחמה.

כלי-גבר – מקף כרב-מצב ע"פ **ש"ך ס"ק ז'** (א) מלבוש (ב) תיקון. ובפרוט (א) מלבושי אשה בכל גווני אסור אפילו דרך ארעי, (ב) קישוטי אשה או תיקוני אשה תלוי במטרה (כגון כובע, מטריה, משקפיים).

על-אשה – מקף כרב-מצב (א) פעולה שמתירה אותה במראה אשה (ב) פעולה שמשניה למראה איש, כגון בגד, איפור, סידור שער, פאה. **ולא-ילבש** – מקף כרב-מצב (א) ממש בגד אשה (ב) תיקוני אשה למראהו: ע"פ **תרגום יונתן** לא יגלח איש בית שחי ובית ערוותו ובית פניו להראות כמו אשה, וע"פ **רש"י בבלי נזיר נטא**, שלא יתקן איש בתיקוני אשה – דהכי מתרגמינן ליה שלא יכחול ושלא יפרכס בכגדי צבעונים של אשה.

ולא-ילבש – מקף כרב-מצב ע"פ **ש"ך ס"ק ז'** של המטרה (א) להידמות למין האחר (ב) להגן מפני החמה או מפני הצנה וכד'

ולא-ילבש גבר – מרכא טפחא, יתור לרבות ע"פ **בצל החכמה** צווי או להרשות לעכו"ם להלביש הישראל או לתקן מראהו, כגון להצעירו, כדי להידמות למין האחר גם בלי מטרת תועבה. אסור שימוש בתרופה המשווה מראה צעיר. יתכן שגם טיפולים רפואיים למטרות לא ראויות, כגון שלא למטרת נישואין יהיו אסורים.

שמלת – מונח, רבוי הגבלות על פעולות תיקון לגבר שמשווים לו מראה **אשה** – אתנה, מגביל האיסור ומלמד שמותר לבישת בגד שלפי מנהג המדינה אינו מיוחד לאשה, או לבצע תיקון הגוף שאינו יחודי לאשה.

כי תועבת ה' אלהיה – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה. אפשר כי מכוון לכלל פעולה שמשווה לאדם מראה שבגללו עלולים להגיע לעבירה של תערובות, יחוד, ניאוף.

כל-עשה אלה – אם היה כתוב עשה כל אלה, משמעו היה שכל הפעולות צריכות להתבצע שיגיע להגדרת תועבה. אבל ככתוב כאן כל פעולה לעצמה נכנסת בגדר תועבה.

כל-עשה – מקף כרב-מצב (א) פעולה שמביאה או מטרתה לתועבה (ב) פעולה שאינה מביאה לתועבה. **כל-עשה** – מרכא, רבוי הגבלות הנדרשות מ-**אלה** – סלוק, מגביל את האיסור הנוצר במצב (א) פעולה שמביאה לתועבה, ומלמד על מצב (ב) פעולה שאינה מביאה לתועבה. כגון: טיפולים רפואיים שנועדו לחיזוק האדם בגוף ובנפש כ-**שו"ע י"ד סי' קפב ס' ד'** – מי שיש לו חטטים בבית השחי ובבית הערוה מותר להעבירו. **ש"ך ס"ק ז'** מלבושי אשה בכל גווני אסור אפילו דרך ארעי, קישוטי אשה או תיקוני אשה תלוי במטרה.

בבלי נזיר חנב, ... אמר רב: מי קל אדם כל גופו בתער. **שו"ע י"ד סי' קפב סעיף ב** ד] מי שמגלח כל שיער שבו, ד מראשו ועד רגליו, י"א ה שמותר לו לגלח גם של בית השחי ובית הערוה.

בבלי נזיר נטא, אסור לחכך שער ביד כדי להשירו, **שו"ע י"ד סי' קפב סעיף ג** <ג> אסור לחוך בידו בשער בית השחי ובית הערוה כדי להשירו, אבל מותר לחוך ו בכגדו להשירו.

יביע אומר לא תלבש אשה בגדים המיוחדים לאיש (ולהפך) לפי מנהג המקום וכו'. ... אבל מלבוש שצורתו שוה לאיש ולאשה מותר לכולם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני פטוד"כ (כ במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **מצבת ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להוביל; **מונה** – רבוי; **מחך פטוד** – מוציא מפשט; **מרכא** = **מאריך**, רבוי; **דהגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפא** = **טרקא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דהגא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקא** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיש** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.5 דברים תצא כאי (התשעה"ה)

דברים שפטים כא,יח:

ס כִּי-יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹכֵר וּמוֹנֵה אֵינָנו שְׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וַיִּסְרְוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:

רש"י ויִסְרְוּ אֹתוֹ - מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו. בן סורר ומורה אינו חייב, עד שיגנובו ויאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין. שנאמר (פסוק כ) זולל וסובא, ונאמר (משלי כג, כ) אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו. ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייבי:

כִּי-יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹכֵר וּמוֹנֵה אֵינָנו שְׁמֵעַ – ... רביע ... זקא-קטן ... זקא-קטן, תבנית המרמות על דבר עצמתי, כאן המתה של אדם בן 13 שנה עד 13 שנה ושלושה חדשים ועוד תנאים אחרים, על גניבת מעות אביו וקניית בשר ויין בכמיות מסוימות ואכילתם ושתיתם. כפ'רש"י - הגיעה תורה לסוף דעתו, סוף שמכלה ממון אביו ומבקש לימודו ואינו מוצא, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב: נטילת חיים על שם סופו לפני שנעשתה עבירה חמורה של לסטים העלול להרוג. אין לזה שום אח ורע בתורה.

בֶּן סוֹכֵר וּמוֹנֵה אֵינָנו שְׁמֵעַ – ... זקא-קטן ... זקא-קטן, תבנית המרמות על דבר חזור וקורה. כפ'רש"י ע"פ (בבלי סנה' עא, פו) על **וַיִּסְרְוּ אֹתוֹ** - מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו. כת עדים מתרה בו (על גניבת כסף) ואפשר כי זאת ספק התראה, כי אפשר שיאכל וישתה שלא בנוכחותם. באה כת עדים זאת ומעידה על קלקולו הראשון. ומתרין בו (היינו מוכיחים אותו) אביו ואמו בפני הדיינים שהם שלושה. וביה"ד (שלושה) מלקהו (= **וַיִּסְרְוּ אֹתוֹ**). ואח"כ חוזר הבן על מעשיו, שזה נאמר ב-(**דב' תצא כא,יח**) **וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם:** והבאתו לדין שנית הוא ענין פסוקים (יט – כא). **וְלֹא יִשְׁמַע** – מרכא טפא, יתור לרבות על אי השמעותו לכת העדים הראשונה, אי השמעותו להתראת כת עדים אחרת.

בבלי סנהדרין פו,א בדין על (**שמ' מש' כא,טו**) **ס וַגִּבּוֹ אִישׁ וּמְכָרוֹ וְנִמְצָא בְיָדוֹ מוֹת יָמָת:** מביא השוואה לבן סורר ומורה בענין כמות עדים שונות המעידות על חלקי מעשה ומה דינם אם הוזמו. להלן לשון הגמרא משולב בהסבר ע"פ עורכי שוטנשטיין ... ומודה חזקה בעדים האחרונים של בן סורר ומורה שהוזמו שנהרגין, מתוך שיכולים לומר הראשונים: (פו, ב) להלקותו באנו (שעדי פעם ראשונה הם "דבר" לעצמו, כי העידו על קלקולו הראשון, ולא ידעו שיקלקל שוב), והני אחריני - כולי דבר קא עבדי ליה (ועדי הפעם השניה הם "דבר" לעצמו, והבן סו"מ נהרג ע"פ עדותם). "חצי דבר" זה כאשר יש תלות הדדית בין העדויות. אבל אם אחת העדויות לא זקוקה לשניה כדי להחיל את הדין שלה על הנידון, אז כל עדות נחשבת ל-"דבר" לעצמו. כאן עדי הפעם הראשונה לא תלויים כלל בעדי הפעם השניה וע"פ עדותם הבסו"מ מוכה. ע"פ העדות השניה הוא במיתה, אף שהם תלויים בראשונים להיקרא שניים, אבל היות והראשונים לא תלויים בהם אז גם כת העדים השניה נקראת "דבר" לעצמו. אם הוזמו שתי הכתות, הכת העדים השניה חייבת מיתה מדין "כאשר זמם" וכת העדים הראשונה לא נהרגת אף שלמעשה נגמר דינו למיתה גם ע"פ עדותם (כי העידו על הפעם הראשונה ולכן הכת המעידה על מעשה מאוחר יותר נקראת שנייה ואז דין השניה למיתה, וכת העדים הראשונה פטורה לפי שיכולה לטעון שבאו להלקותו בלבד ולא ידעו שעתיד לחזור ולקלקל).

מחלוקת בגמרא והסברה ע"פ רש"י במצב שבן סורר ומורה שמואב לדין בפעם השניה אחר שלקה בפעם הראשונה, ושני עדים אומרים בפנינו גנב משל אביו מעות לקנות בשר ויין, ושני עדים אחרים אומרים בפנינו אכל הבשר ברשות אחרים הנך שתי כתות צריכות זו לזו ואין הראשונים יכולים לומר להלקותו באנו והוה ליה חצי דבר לחזקה דסבר לה כר' עקיבא דאמר אין נהרגין ולר' יוחנן דאמר נהרגין כרבנן. טט – עדי האכילה בפעם השניה זקוקים לעדי גניבת הכסף, ואילו עדי גניבת הכסף אינם זקוקים לעדי האכילה. לחזקה נראה שאלו זקוקים לאלו ואלו לאלו ולכן "חצי דבר" ולא נהרגין העדים שהוזמו. לר' יוחנן עדי האכילה בפעם השניה זקוקים לעדי גניבת הכסף, ואילו עדי גניבת הכסף אינם זקוקים לעדי האכילה. ולכן המצב הוא "דבר שלם", ואז שתי הכתות שהוזמו נהרגות.

ע"פ ההסבר הנ"ל עדי הפעם הראשונה בלתי תלויים בעדי הפעם השניה. לכן אפשר כי טעם מלת **אֲלֵיהֶם** – סלוק מגביל את העונש לכת העדים ראשונה על המעשה הראשון אם הוזמה והיא פטורה מעונש.

דברים כ-תצא כב,זח:

פ [ו] כִּי יִקְרָא קוֹן-צִפּוֹר וּלְפָנָיו בְּדָרְךָ בְּכָל-עֵצִין אֹן עַל-הָאָרֶץ אֲפָרָחִים אֹן בִּיצִים וְהָאֵם רִבְצָת עַל-הָאֲפָרָחִים אֹן עַל-הַבִּיצִים לֹא-תִקַּח הָאֵם עַל-הַבִּיצִים:

[ז] שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת-הָאֵם וְאֶת-הַבִּיצִים תִּקַּח-לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהִאֲרַכְתָּ יָמִים: ס
תו"א קוֹן-צִפּוֹר ב"מ קב א, ראה **חולין קלח - קמב**

רש"י אם מצווה קלה שאין בה חסרון כיס אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים ק"ו למתן שכרן של מצוות חמורות **תורת משה - אלשיך הקדוש - דב' דף רמז**
ואם עסק המצווה אינו לעוף כנף (טט שהו מן ההפקר) כי אם עם אנוש כערכי כל שכן שאין קץ לשכרי.

ועל דרך זה אמרו רבותינו ז"ל (**חולין קמב,א**) שגלה הקב"ה אריכות ימים בע"ה במצווה חמורה ומצווה קלה, כבד את אביך ושלוח הקן, ללמדך שאין לך מצווה שלא ייטב לאדם בה ויארץ ימים.

טט לְפָנָיו - פזר

פזר - נתנה לעניין אחר כגון ראה לפניך - כלומר ראה מן שכר המצווה הקלה ביותר, בדבר מן ההפקר שאין לך בה חסרון כיס, שאין בה צורך במחשבה רבה, דיבור ורק מעשה קל כלאחר יד, אל שכר המצוות החמורות הימנה שבהן יש השקעת מחשבה דיבור ומעשה של זמן וחסרון כיס. שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה. כל מרחב המצוות מן הקלה אל החמורה, שכר בסיסי ללמדך שאין לך מצווה שלא ייטב לאדם בה ויארץ ימים. ובנוסף יש לכל מצווה שכר המיוחד לה. אבל פזר הילכתי ראה בבלי חולין קלח – קמב.

בבלי חולין קמא,ב

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה כבעל-פה, התשע"ח; **מצבת ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרפא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלישא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

ההוא דאתא לקמיה דרבא, א"ל: תימיה מהו? אמר: לא ידע האי גברא דעוף טהור חייב לשלוחי? אמר ליה: דילמא חדא ביעתא הוא דרמיא, אמר ליה: האי ידעי לך, מתניתין היא: אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת - חייב לשלח, שלחה, ואהדר לה רבא פרסתקי ותפסה; וליחוש לחשדא! כלאחר יד.

[ו]ן פִּי יִקְרָא קֶן-צִפּוֹרִי | לְפָנֶיךָ – מונח מונח מונח פסק פזר

בְּדַרְךָ בְּכָל-עֵינַי אֲנִי עַל-הָאָרֶץ – אזלא-גרש מונח פסק (= מונח לגרמיה) מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו, ובגלל רבוי המונח עשוי ללמד יוצאים מן הכלל אחדים

[ו]ן פִּי יִקְרָא קֶן-צִפּוֹרִי | לְפָנֶיךָ – מונח מונח מונח פסק פזר, כעין ארבע פזר,

(א) הרמז לנאמר במשנה זה הכלל (לכל התורה כולה): כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה - אין לוקין עליה. והמשך הגמרא מלמד מצבים שונים לשימוש בכלל זה. וכמוסר כל זמן שאפשר צריך לתקן.

(ב) כהסבר הרב משה קובלסקי הי"ו מאורות הדף על **בבלי חולין קמ"ב**, שלחה, ואהדר לה רבא פרסתקי (כעין גדר) ותפסה; – רבא רצה רק להחזיק בשיירי מצווה של גדול האדמורי"ם – הקב"ה, בחפץ שנעשה בו מצווה לה'. ומכאן לימוד לחיוב כל שיירי מצווה.

(ג) לומד משילוח הקן בציפור שהקדיש (א) למזבח (ב) לבדק הבית ומרדה ונמלטה או נגזלה או מתה, לשאר הקדשים למזבח או לבדק הית. לגבי מזבח נשארים בקדושתם לגבי בדק הבית פוקעת קדושתם כמו הצפור שהקדישה ופקעה קדושתה ואפשר לקיים בה מצוות שילוח הקן.

(ד) לימוד על אחריות לערכין

בבלי חולין קל"ב, בחולין אבל לא במקדשים. אמאי לא? דאמר קרא: **(ז' ל"ח נ"ג) שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת-הָאֵם** - במי שאתה מצווה לשלחו, יצא זה - שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו לידי גזבר. ... הני מוקדשין היכי דמי? ...

דברים כ"ט-כ"ד:

והוצאתם את-שניהם אל-שערי העיר והוא וסקלתם אתם באבנים ומתו
את-הנער הנערה על-דבר אשר לא-צעקה בעיר ואת-האיש על-דבר אשר-ענה את-אשת רעהו

ובערת ה'ע מקרבך: ס

וסקלתם אתם – קדמא מרכא **בְּאֲבָנִים נִמְתּוּ** – זרקא סגול

ליקוטי ביאורי המצוות מהרמב"ם כיצד מצוות הנסקלין. ... ובית הסקילה גבוה שתי קומות, עולה לשם הוא ועדין וידיו אסורות, ואחד מן העדים דוחפו על מתניו מאחוריו והוא נהפך ונופל על לבו לארץ.

אם מת בה יצא, שהרי נאמר **(שם' מש' יט, ג) סְקוּל יִסְקַל או-יָרֶה ויָרֶה**

הנה השווה הנסקל שנפל האבן עליו עם הנדחף שנפל הוא בעצמו על הארץ.

ואם לא מת מדחיפה זו, מגביהין העדים אבן שהייתה מונחת שם משא שני בני אדם והעד השני מרפה את ידו ומשליך האבן על לבו. אם מת בו יצא. ואם לאו רגימתו בכל ישראל, שנאמר יד העדים תהייה בו בראשונה להמיתו ויד כל העם באחרונה.

בְּאֲבָנִים נִמְתּוּ – זרקא סגול, להוסיף מיתה בנפילה לקראת האבנים להחשב כמיתה בְּאֲבָנִים (זרקא) שהיא הסקילה.

ובלשון **הרמב"ם** הנה השווה הנסקל **שנפל האבן עליו עם הנדחף שנפל הוא בעצמו על הארץ**.

כאן הזרקא מתאר ממש את הסקילה בלשון **הרמב"ם** והעד השני מרפה את ידו ומשליך האבן על לבו.

דברים כ"ט-כ"ד: **סקלתם אתם באבנים ומתו** - קדמא מרכא זרקא סגול, מוסיף וגורע במלת ומתו

אפשר שהכניסה לרגשות הנידונים בשעת הסקילה ילמד מטעמי הקרא **דברים כ"ט-כ"ד:** **וסקלתם אתם באבנים ומתו** - קדמא מרכא זרקא סגול, מוסיף וגורע במלים **בְּאֲבָנִים נִמְתּוּ**

לרבנן תבנית הטעמים מרכא זרקא סגול – שני פרטים,

האיש נסקל ללא כסותו כי כי ממחר מיתתו ומקצר בושתו (גורע במשך זמן המיתה כי ללא כסותו),

האשה נסקלת בכסותה כי נוה לה הוספת יסורים על הבושה (מוסיף על זמן מיתתה)

לרבי יהודה **אתם** גם כן שני פרטים, אבל שניהם ללא כסות וממחר מיתתם, זרקא סגול **גורע** מחייהם וממחר מיתתם

לרבנן תבנית הטעמים מרכא זרקא סגול – שני פרטים,

האיש נסקל ללא כסותו כי כי ממחר מיתתו ומקצר בושתו (גורע במשך זמן המיתה כי ללא כסותו כעין קיצור ימים),

האשה נסקלת בכסותה כי נוה לה הוספת יסורים על הבושה (מוסיף על זמן מיתתה)

לרבי יהודה **אתם** גם כן שני פרטים, אבל שניהם ללא כסות וממחר מיתתם, זרקא סגול **גורע** מחייהם וממחר מיתתם

תבנית הטעמים זרקא סגול לרבנן בתפקיד **גריעה** מסוג הענין קיצור ימים (כמו ברחל, יעקב, משה ואהרן, משה) כי ממחר מיתתו ועבור האשה **מאריך** זמן מיתה.

לרבי יהודה עבור האיש והאשה הנסקלים בתפקיד **גריעה** מסוג הענין קיצור ימים

דברים כ"ט-כ"ד: **סקלתם אתם באבנים ומתו** - קדמא מרכא זרקא סגול,

קדמא – ארבע אמות לפני בית הסקילה, מפשיטים את בגדי הנידון.

מרכא זרקא סגול – רבוי שלבים בתהליך הסקילה. שלב א' דחיפה ע"י עד אחד, שלב ב' הפלת אבן כדה הנשאת ע"י שני העדים והעד השני שומט ידו, שלב ג' אם עדיין לא מת, הנוכחים רוגמים את הנידון באבנים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני וטוב טעם (כ"ו) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; **תפוצת ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים תפקידים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רבוי** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש – גרשיים – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.6 דברים תצא כא, י (התשע"ו)

דברים תצא כא, י: ס [יח] כי-יהיה לאיש בן סוחר ומונה אינגו שמע בקול אביו ובקול אמו ויפירו אתו ולא ישמע אליהם:

[יט] ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל-זקני עירו ואל-שער מקומו:

[כ] ואמרו אל-זקני עירו בנגנו זה סוחר ומונה אינגו שמע בקולנו זולל וסבא:

[כא] ורנמהו פל-אנשי עירו באבנים נמת ובערת הרע מקרבך וכל-ישראל ישמעו ויראו: ס

דברים תצא יז

[ה] והוצאת את-האיש ההוא או את-האשה ההוא אשר עשו את-הדבר הרע הזה אל-שעריך את-האיש או את-האשה וסקלתם באבנים ונמתו:

[ו] על-פיו שנים עדים או שלשה עדים ימת המת לא ימת על-פי עד אחד:

[ז] וד העדים תהנהבו בראשנה להמיתו ונד פלהעם באחרונה ובערת הרע מקרבך: פ

ויקרא קדשים כב, ו: ואל-נגני ישראל תאמר איש איש מבני ישראל ומנהגו תביר ישראל אשר יתן מרעו למלך מות ימת עם הארץ ורנמהו באבן:

ויקרא קדשים ככז, ו: ואיש אוראשה פייהקה בהם אוב או ידעני מות ימתו באבן ורנמהו אתם דמיתם בם: פ

ויקרא קדשים יט, כו: לא תאכלו עליהם לא תנחשו ולא תעוננו:

משלי לט, ט: לעזלקוהו שתי בנות הבו תב שלוש הנה לא תשבענה ארפע לא-אמרו הן: כאילו נכתב על בן סורר ומורה שהוא זולל וסובא.

[מדרש תנאים (דב' תצא כא, כא) ורנמהו פל-אנשי עירו וכי כל אנשי עירו רוגמין אותו והלא כבר נאמר (דב' שפ' יז, י) וד העדים

תהנהבו אלא במעמד כל אנשי עירו: (דב' תצא כא, כא) באבנים יכול באבנים מרובות ת"ל (וי' קד' כב, כב, כב) באבן או באבן (טט: מקור?)

יכול באבן אחת ת"ל (דב' תצא כא, כא) באבנים אמור מעתה לא מת בראשונה ימות בשנייה: (דב' תצא כא, כא) ובערת הרע בעריהו בכל

מיתה: (דב' תצא כא, כא) מקרבך אין מצווה לצאת אחריו לחוצה לארץ:

עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל (ויק' יט כו) לא תאכלו עליהם לא תאכלו אכילה המביאה לידי שפיכות דמים זו היא אכילת (דב' תצא כא, יח) בן סוחר ומונה:

שמה תאמרו בשביל זה שאכל זה ממון אביו ימות אמר (דב' תצא כא, יח) בן סוחר ומונה ידון על שם

סופו שגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שסוף זה עתיד לגמר את כל נכסי אביו והוא חוזר ומבקש ולא ימצא שני' (משלי לט, ט)

לעזלקוהו שתי בנות הבו תב שלוש הנה לא תשבענה ארפע לא-אמרו הן: ויוצא ומפקח על הדרכים ומאבד נפשות הרבה אמרה תורה

מוטב שתאבד נפש אחת ואל יאבדו נפשות הרבה: אמר ר' יוסי הגלילי וכי מפני שאכל זה תרמיטר בשר ושתה חצי לוג יין אמ' תורה

יצא לבית דין ויסקל אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של (דב' תצא כא, יח) בן סוחר ומונה שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו

מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטים את הבריות אמ' תורה ימות זכאי ואל ימות חייב שמיתחן של רשעים הנייה להן והנייה לעולם

ולצדיקים רע להם ורע לעולם: וישינה לרשעים הנייה להן והנייה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם: פזור לרשעים הנייה להן והנייה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם: כנוס לרשעים רע להם ורע לעולם ולצדיקים הנייה להן והנייה לעולם: שקט לרשעים רע להם ורע לעולם ולצדיקים הנייה להם והנייה לעולם:

(דב' תצא כא, כא) וכל-ישראל ישמעו ויראו כותבין היו ושולחין לכל המקומות איש פלוני נידון ביום פל' סקילה בבית דין פל' מפני

שהיה (דב' תצא כא, יח) בן סוחר ומונה שנ' (דב' תצא כא, כא) וכל-ישראל ישמעו ויראו מלמד שצריכין הכרזה:

(דב' תצא כא, כא) ורנמהו – תלישא-גדולה, בעלת תפקיד ללמד משהו מתפקידיה (שיעורין, חציצין, ומחיצין) לכתוב לפניו ומשהו

לכתוב אחריה.

אפשר כי לפניו באה ללמד (א) בקשר לפסוק (דב' תצא כא, יח) בן סוחר ומונה ע"פ [בבלי סנהדרין סח, ב] זאת תקופת זמן המתחילה

בהיותו בן י"ג שנה ויום אחד ועד עבור שלושה חדשים.

(ב) שיעור אכילת (דב' תצא כא, יח) בן סוחר ומונה (דב' תצא כא, כ) זולל וסבא, אמר ר' יוסי הגלילי ... אכל זה תרמיטר בשר

ושתה חצי לוג יין מכסף שגב ממון אביו.

אפשר כי לאחריה באה ללמד שיעור אבן סקילה: תחילה (וי' קד' כב, כב, כב) באבן אחת בעלת שיעור להמית. ואפשר להסביר שמה ש-

מדרש תנאים אומר "או באבן" בא מהדרשה על (במ' מסעי לה, יז) ואם באבן יד אשר-ימות בה הנהו כלומר שיעור אבן שבהפלתה על

הנידון למיתה אמורה להורגו, ובלשון [תוספתא מסכת סנהדרין (צוקרמאנדל) פ"ט, ה"ו] ... בית הסקילה היה גבוה שתי קומות

והוא קומה אחת הרי שלש קומות ר' שמעון אומ' אבן היתה שם והיה בה משאוי שנים נוטלה ונותנה על לבו כדי לקיים בה מצות

סקילה

[תלמוד ירושלמי (וילנא) סנהדרין פ"ו, ה"ה] מתני' בית הסקילה היה גבוה שתי קומות ואחד מן העדים דוחפו על מתניו נהפך על

לבו והפכו על מתניו ואם מת בה יצא ואם לאו נוטל את האבן ונותנו על לבו אם מת בה יצא ואם לאו העד השני נוטל האבן ונתנו

על לבו אם מת בה יצא ואם לאו רגימתו בכל ישראל שנאמר (דב' שפ' יז, י) וד העדים תהנהבו בראשנה להמיתו ונד פלהעם באחרונה

ובערת הרע מקרבך: פ

פל-אנשי עירו באבנים נמת

פל-אנשי – מקף כרב-מצב הרגימה (א) כל אנשי העיר רוגמים (ב) כל אנשי העיר נוכחים בסקילתו. היות והכתוב (דב' שפ' יז, י) וד

העדים תהנהבו בראשנה מלמד שהעדים רוגמים תחילה, אז נשאר מצב (ב) שתחילה כל אנשי העיר נוכחים בשעת הסקילה.

פל-אנשי – קדמא, בתפקיד סדר קדימה, שזה תואם עם הפסוק (דב' שפ' יז, י). אבל אפשר כי קדמא כאן בעלת תפקיד אחר כלהלן.

פל-אנשי עירו באבנים נמת – קדמא מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מלמד על שתי דרשות, מהפך פשטא מלמד שלפחות אחת

מהן יוצאת מפשט הכתוב.

מוצע לומר כי דרשה אחת פל-אנשי עירו באבנים – קדמא מהפך פשטא, תבנית טעמים שאחד מתפקידיה כעין כתוב שחברו

שלפניו (כא, כ) מלמד עליו (כא, כא). פי' רש"י (כא, יח) ויפירו אתו – שנאמר (כא, כ) זולל וסבא...ובן סורר ומורה נהרג על שם

סופו, הגיעה תורה לסוף דעתו...אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב.

פל-אנשי – קדמא נוטלים נפשו קודם שיתדרדר לעבירות שעליהם נהרגים העבריינים.

(דב' תצא כא, כא) ובערת הרע – מרכא טפחא, כיתור לרבות שאם לא בסקילה בעריהו בכל מיתה:

(דב' תצא כא, כא) מקרבך – אתנח, כמגביל אין מצווה לצאת אחריו לחוצה לארץ:

ב"ה טוב טעם ודעת ולמדני (ט"ו) כי במצוותך האמנית – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות**; **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך; רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טפחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשישם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

אבל **(דב' תצא כג,א)** **יְקַל-יִשְׂרָאֵל** – מקף כרב-מצב (א) אלו שנאמנים עליהם החלטות ביה"ד (ב) אלו שהחלטת ביה"ד נראית מזורה. **יְקַל-יִשְׂרָאֵל** – טפחא בתפקיד שנוי, בד"כ בי"ד לא מסביר החלטתו. אלא שבדין בסו"מ ביה"ד מסביר החלטתו. **[נדב"ז הלכות ממרים פ"ג,ה"ח]** ת"ר ארבעה צריכין הכרזה מסית וכן סורר ומורה וזקן ממרא ועדים זוממין בכלהו כתיב בהו וכל העם וכל ישראל ובעדים זוממין כתיב והנשארים דלאו כ"ע חזו לסהודתא ויש ליתן טעם לפי שמיתתן של אלו נראה בעיני העם דבר זר זקן ממרא לא עשה דבר אלא שהורה להחמיר ולא עוד מומת וכן בן סורר ומורה מומת על מה שעתידי לעשות שסופו ללסטם את הבריות וכן עדים זוממין מומתין על מה שיזמו לעשות ולא על מה שעבר וכן המסית מומת אף על פי שלא קבל המוסת את דבריו וכיון שהדבר זר בעיני השומע לפיכך הצריך בהם הכתוב הכרזה וכל העם ישמעו ויקראו:

דברים כי תצא כג,ג – ד:
[ג] לא-יבא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא-יבא לו בקהל ה': ס
[ד] לא-יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא-יבא להם בקהל ה' עד-עולם:
פירוש **רלב"ג** נתמך ע"י דרגא בראש פסוק **(דב' תצא כג,ד)** **לא-יבא עמוני ומואבי בקהל ה'**
גם דור עשירי לא-יבא להם בקהל ה' עד-עולם: דרגא מקשרת **גם דור עשירי ... עד-עולם:** שבפסוק הזה ל- **גם דור עשירי** שבפסוק **(דב' תצא כג,ג)** וניתן לו אותו הפירוש ש"דור עשירי" משמעו **עד-עולם:**

(דב' תצא כג,ד) **לא-יבא להם בקהל ה' עד-עולם:** מרכא תביר מרכא טפחא סלוק **[בבלי קידושין עב,ב]** ת"ר: גר נושא ממזרת, דביר ר' יוסי, ר' יהודה אומר: גר לא ישא ממזרת; אחד גר, אחד עבד משוחרר, וחלל - מותרים בכהנת. מ"ט דרבי יוסי? חמשה קהלי כתיבי: **[בבלי קידושין עג,א]** חד לכהנים, וחד ללוים, וחד לישראלים, וחד למישרי ממזר בשתוקי, וחד למישרי שתוקי בישראל, קהל גרים לא איקרי קהל.

ורבי יהודה? כהנים ולוים מחד קהל נפקי, אייתר ליה לקהל גרים. ואיבעית אימא: ה"נ תרי קהלי נינהו, ממזר בשתוקי ושתוקי בישראל מחד קהל נפקא, **(דב' תצא כג,ג)** **לא-יבא ממזר בקהל ה'** – ממזר ודאי הוא דלא יבא, הא ממזר ספק יבא, בקהל ודאי הוא דלא יבא, הא בקהל ספק יבא. ואיבעית אימא: הני נמי תרי קהלי נינהו, וטעמיה, דרבי יהודה מהכא: **(במדבר טו)** הקהל חוקה אחת לכם ולגר הגר.

[רש"י] **חמשה קהלי כתיבי** – גבי אזהרת פסולי יוחסין **(כג,ג)** **לא-יבא ממזר בקהל ה' (כג,ג)** **לא-יבא לו בקהל (כג,ד)** **לא-יבא עמוני ומואבי בקהל (כג,ד)** **לא-יבא להם בקהל (כג,ט)** דור שלישי יבא להם בקהל דמצרי ואדומי. וקהל דגבי **(כג,ג)** פצוע דכא לא חשיב דלאו מן פסולי יוחסין קא משתעי.

לרבי יוסי שלושה קהלים מרבים אסור לממזר, ושני קהלים באים למעט האיסור, אחד לממזר, אחד לשתוקי. לרבי יהודה מהלך א' קהל אחד לכהנים ולוים המייתר קהל לגרים, מהלך ב' שההיתרים לממזר ולשתוקי נלמדים מקהל אחד, מהלך ג' דורש הפסוקים כר' יוסי ויש לו גלוי מחוקה שגרים נקראים קהל.

גם לרבי יוסי וגם לרבי יהודה יש שתי קבוצות קהלים. קבוצת קהלי האיסור בדין ממזר, וקבוצת ההיתר בדין ממזר (ממזר ושתוקי). מתוך **חמשה קהלי כתיבי** – גבי אזהרת פסולי יוחסין, תבנית הטעמים של ארבעה כתובים למלות **בקהל ה'** היא במונח אתנה או מרכא סלוק שמיידת אותם ואין בהן רבוי מופנה לדרשה. רק בקרא בפסוק **כג,ד בקהל ה'** מרכא טפחא – כעין יתור לרבות, יש כעין כתוב המופנה לדרשה. אפשר שכאן נמצא **קהל** ממנו נדרש היתר בדין ממזר (ממזר ושתוקי). כיצד?
נקשר זאת לפרש"י כי קהל אחד נלמד מ- **דברים כי-תצא כג,ט:** **בנים אשר-יגדלו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה': ס** פסוק זה בא להתיר דור שלישי של מצרי ואדומי לבוא בקהל ה'. היות וקהל זה בא להתיר אפשר שנקיש מזה אל **בקהל ה'** מרכא טפחא – יתור לרבות, להוות קבוצת היתר בדין ממזר לשניים – ממזר ושתוקי.

נתבונן בחצי הפסוק **(דב' תצא כג,ד)** **לא-יבא להם בקהל ה'** – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא "להוא בקהל ה'" ובעלי הלכות שונות ביחס לנושא. קבוצת ההיתר בדין ממזר (ממזר ושתוקי), קבוצת האיסור בדין ממזר. פסוק זה נאמר על עמוני ומואבי ואין סיבה לחלק ביניהם, לכן הלימוד של ר' יוסי ור' יהודה על שתי קבוצות קהלים בדין ממזר מתאים להידרש מפסוק **(כג,ד)**. **עד-עולם** – מקף כרב-מצב מלת עולם, (א) עד היובל של עבד עברי נרצע, (ב) לתמיד, **עד-עולם** – סלוק, מגביל משמעות כאן למצב (ב) לתמיד.
(דב' תצא כג,ד) **להם בקהל ה'** – תביר מרכא טפחא, ע"פ **[בבלי קידושין עב,ב]** מרכא טפחא יתור לרבות על המקורי גר, עבד משוחרר, חלל מותרים בכהנת, תביר ממעט מהמקורי והרבוי, כאן ממעט גר ממזרת.

עתה נתבונן בפסוק המלא **(דב' תצא כג,ד)** **לא-יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא-יבא להם בקהל ה' עד-עולם:** ה-[רלב"ג] למד שעד עולם בפסוק **(דב' תצא כג,ד)** מלמד על דור עשירי בפסוק **(דב' תצא כג,ג)** שגם זה עד עולם. לענ"ד הקישור הזה נעשה ע"י **לא-יבא** – דרגא. דרגא זאת גם מלמדת סמיכות נוספת והיא העברת הלימוד **(דב' תצא כג,ד)** **בקהל ה'** – מרכא טפחא כעין יתור לרבות, היתר בדין ממזר (ממזר ושתוקי) מפסוק בדין עמוני ומואבי שזה יתר בו אל הפסוק **(דב' תצא כג,ג)** **לא-יבא ממזר בקהל ה'** שזה נחוץ בו דברים כג

דברים כי תצא כג,ה: **על-דבר אשר לא-קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שָׁכַר עֲלֶיךָ אֶת-בְּלִעַם בֶּן-בְּעֹזַר מִפְתּוֹר אֲחֵם נְהַרְיִם לְקַלְלָהּ:**
(דב' תצא כג,ה) **על-דבר אשר לא-קדמו אתכם** – גרשיים קדמא מהפך פשטא ע"פ **[ספרי]** הענין הוא לבוא בקהל ה'.
בפסוק קודם מדבר בממזר ומרבה ממזרת שלא יבוא בקהל ה'. היית אומר שהיות וגם כאן מדבר במואבי ועמוני זכר ירבה מואבית

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טווד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דהגא** – מצרף; **תכיר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרחא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב שששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תכיר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תכיר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תכיר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקה** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסק I** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקה-קטן** – 2: זקה-גדול – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקה-קטן ... זקה-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה = תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה: **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

ועמונית, על-כן **על-דְּבָר** – גרשיים, יוצא מענינו לדון בדבר אחר, **אֲשֶׁר** – קדמא היינו מביא לפסוק (ה) להקדים בלחם ומים את זכרי מואב ועמון (מפסוק ד) שדרך הזכר לצאת ולקדם אך הם **לא-קדמו אֲתָכֶם** – מהפך פשטא, בסה"כ כתוב (פסוק ה) שחבירו (פסוק ד) מלמד עליו שרק זכרים יוצאים לקדם זרים בלחם ומים, ולכן המהפך פשטא מרמז שהכתוב יצא להקל ולא להחמיר ולכן זכרי מואב ועמון לא יבואו בקהל ה' ואילו הנקבות מותרות לבוא. עיין גם במאור הגדול – הגר"א מקורות בגמרא והסבר ללא טעמים.

הרב יעקב ויגדור נ"י

איכא מאן דאמר דלא דריש טעמא דקרא, ועל-כן היה מקום לנתק בין האיסור (**דב' תצא כגד**) **לא-יבא עמוני ומואבי בקהל ה'** ובין הטעם (**דב' תצא כגה**) **על-דְּבָר אֲשֶׁר לא-קדמו אֲתָכֶם בְּלָחֶם וּבְמִיִּם**. ועל זה בא טעם קדמא במלת **אֲשֶׁר** לרמז לדבק את טעמו של האיסור (פסוק ה) אל האיסור (פסוק ד).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ד ל) כי במצוותך האמנות – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ופקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מחקר פשוט**: מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מוציא ממשט; **מרכא טפחא** – קבוצה שבהלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – חוקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** – **תראסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכהה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

1.7 דברים תצא כא, י (התשע"ז) (בהשתתפות נחלת יעקב)

דברים כי-תצא כגד: לֹא-יָבֵא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקִהְלֵהּ ה' וְגַם יְדוּר עֲשִׂירֵי לֹא-יָבֵא לְהֵם בְּקִהְלֵהּ ה' עַד-עוֹלָם:

[משנה ידים פ"ד, מ"ד] [*] בו כיום בא יהודה גר עמוני ועמד לפניו בבית המדרש אמר להם מה אני לבא בקהל אמר לו ר"ג אסור אתה אמר לו ר' יהושע מותר אתה א"ל ר"ג הכתוב אומר **(דב' תצא כגד)**, **לֹא-יָבֵא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקִהְלֵהּ ה' וְגַם יְדוּר עֲשִׂירֵי לֹא-יָבֵא** וגו' אמר לו רבי יהושע וכי עמונים ומואבים במקומן הן כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות שנאמר **(ישעיה יג)**, (טט): אמר סנחריב) וְאֶסְרֶוּ גְבוּלֹתַי עִמֵיהֶם וְעִתְדוֹתֵיהֶם שׁוֹשֵׁיטִים וְאוֹרֵידִים פֶּאֶרְיִד וְשִׁבְרִים: א"ל ר"ג הכתוב אומר **(ירמיה מט, ג)** וְאֶסְרִיכֶן אֲשֵׁבִי אֶת־שְׁבוֹתַי בְּיַד־עַמּוֹן וְגַם־הִיא: וכבר חזרו א"ל ר' יהושע הכתוב אומר **(עמוס טז)**: וְשִׁבְתָּ אֶת־שְׁבוֹתַי עִמִּי יִשְׂרָאֵל וְיִהְיֶה וְעֵדִיין לֹא שָׁבוּ הַתִּירוּהוּ לְבָא בְּקִהְלֵהּ:

[פירוש המשנה לרמב"ם ידים פ"ד, מ"א] כבר אמרנו שכל מקום שאומר במשנה בו ביום הכוונה לאותו היום שהעומד בו ר' אלעזר בן עזריה (לנשיא). וענין נמנו וגמרו שהם מנו את עצמם כדי שילכו אחר דעת הרוב ונמצא הרוב שלא כדעת ר' עקיבה ופסוק ההלכה כמו שהזכיר כאן לא כמו שאמר ר' עקיבה. וכבר נתבארה הלכה זו בפרק עשרים דכלים עיין עליו שם.

[פירוש המשנה לרמב"ם ידים פ"ד, מ"ד] [ד] כיון שכבר נתבלבלו העמים בזמן סנחריב כפי שמפורסם בספרי הנבואה שהוא העביר את כל העמים מארץ לארץ מרוחקת ממנה נעשו יחסי העמים אצלינו בלתי ידועים ואין לנו יכולים ללמוד עליהם ממקומותיהם. וידוע כי כל השבעים לשון מותרין לבא בקהל מיד **חוץ מעמון ומואב ומצרי ואדומי**, וכלל הוא אצלינו **כל דפריש מרובא פריש** (טט: ב-**בבלי ברכות כחא**) מובא דיון זה ושם הגמרא אמרה וכל דפריש - מרובא פריש) (טט: ורוב יושבי ארץ עמון וארץ מואב אינם עמוני ומואבים) ולפיכך התיירוהו לבא בקהל מיד. ושים לב היאך לא נמנע רבן גמליאל מלבא לבית המדרש באותו היום והוא שהועבר מן הישיבה והועמד ר' אלעזר בן עזריה כידוע, מפני שלא רצה בכטול תורה..

(דב' תצא כגד), **לֹא-יָבֵא** – מקף כרב-מצב (א) עד שעלה סנחריב ובלבל כל האומות; (ב) אחרי שעלה סנחריב ובלבל האומות

לפי ברור זה במשמעות טעם מקף, אפשר ללמוד באופן הבא את תבנית הטעמים של

(דב' תצא כגד), **לֹא-יָבֵא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי** – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל פרטיה חלה אותה הלכה.

במצב (א) עד שעלה סנחריב ובלבל האומות רוב הזכרים שבארץ עמון ובארץ מואב היו בני עמון או מואב ולכן אדם הבא מארצות אלו נחשב כמרואב פריש והוא עמוני או מואבי, יכול להתגייר אבל אינו יכול לבוא בקהל ישראל.

במצב (ב) אחרי שעלה סנחריב ובלבל האומות רוב הזכרים שבארץ עמון ובארץ מואב אינם בני עמון או מואב ולכן אדם הבא מארצות אלו נחשב כמרואב פריש והוא אינו עמוני או מואבי, יכול להתגייר ובא בקהל ישראל.

[מדרש תנאים] **(דב' תצא כגד)**, ... שאין ת"ל **(כגד)** עֲשִׂירֵי בעמון ומואב שכבר נאמר בהן **(כגד)** **עַד-עוֹלָם** ומה ת"ל **(כגד)** עֲשִׂירֵי אלא

מופנה להקיש אדין בגזרה שוה נאמר כאן **(כגד)** יְדוּר עֲשִׂירֵי ונאמר להלן **(כגד)** יְדוּר עֲשִׂירֵי מה **(כגד)** עֲשִׂירֵי האמור כאן **(כגד)** **עַד-**

עוֹלָם אף **(כגד)** עֲשִׂירֵי האמ' למעלן **עַד עוֹלָם**:

בשני הפסוקים הכתובים הבאים זהים בתוכן בניקוד ובטעמים **(דב' תצא כגד)** וְגַם יְדוּר עֲשִׂירֵי **(דב' תצא כגד)** וְגַם יְדוּר עֲשִׂירֵי

(דב' תצא כגד) וְגַם יְדוּר עֲשִׂירֵי – יתיב מונח זקף-קטן, טעם מלת וְגַם – יתיב בא רק בתבנית הטעמים יתיב [מונח] זקף-קטן ובתבנית

זאת היתיב בא במקום פשטא במלה מלעילית בת שתי הברות או במלה בת הברה אחת. ליתיב גם תפקידי פשטא וגם תפקידי יתיב.

(כגד) עֲשִׂירֵי – זקף-קטן מלמד שני לימודים.

לימוד (א) מלת **(כגד)** עֲשִׂירֵי מופנה (לדרשה שכאן היא מידת) גזרה שוה כי בהמשך הפסוק נאמר **עַד-עוֹלָם** המרחיב את איסור ביאת העמוני והמואבי בקהל ה' מעבר לדור עשירי. אפשר כי טעם מלת וְגַם – יתיב בתפקיד דווקא כך תלמד, מסייע ללמוד את הגזרה שוה.

היות וב-**(כגד)**, לא נאמר משהו שירחיב מעבר ל- "דור עשירי" כגון "לעד" אז אפשר ש-**(כגד)** עֲשִׂירֵי אינו מופנה לגמרי לדרשה

והלימוד במדת גזרה שוה מופנה רק מצד אחד (פסוק כגד).

לימוד (ב) אפשר שמלמד דבר מיוחד בענין "דור עשירי" מיוחד לאדם מיוחד ולכן ממשיך "עד עולם" לאנשים אחרים. נביא המקורות:

[משנה אבות פ"ה, מב] עשרה דורות מאדם (הראשון) עד נח, עשרה דורות מנח עד אברהם (אבינו), וע"פ **[משך חכמה]** עשרה דורות

מאברהם עד בועז שנשא את רות הגיורת ממואב והיא אם מלכות דוד.

[רות רבה (וילנא) פרשה ח, א] ר' יצחק פתח **(תה' מ, ה)** אֲנִי אֲמַרְתִּי הַנְּהַבְתִּי שִׁירָה חַיִּיתִי צְרִיךְ לוֹמַר שְׁבַאתִי וְאֵין אֲנִי אֵלָא שִׁירָה שְׁנֵא' **(שם' בשלח טו, א)** אֲנִי יִשְׂרָאֵל־מִשְׁחָה מְכַלל **(דב' תצא כגד)**, **לֹא-יָבֵא** הייתי ובאתי. **(תה' מ, ה)** בְּמַגְלַת־טֹפֶר כְּתוּב עֲלָי: (טט: המדרש מפרט מהי מַגְלַת

ומהו טֹפֶר) במגלה **(איכה א, א)** אֲשַׁר צִוִּיתָה לֹא-יָבֵאוּ בְּקִהְלֵהּ לְךָ: בספר **(דב' תצא כגד)**, **לֹא-יָבֵא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי**. ולא דיו שבאתי אלא במגלה

ובספר (טט: כבר בתורה מרומז דוד כיסוד למלך המשיח) כְּתוּב עֲלָי: במגלה פרץ חצרון רם עמינדב נחשון בועז עובד ישי דוד, בספר **(שמ"א טז, ב)** וַיֹּאמֶר ה' קוֹם מִשְׁנָהוּ כִּי־יָגֵה הוּא: ר' הונא אומר כתיב **(בר' ד, ז)** כִּי שְׁתַּלְּי אֱלֹהִים יָרַע אֲחֶר, זרע הבא ממקום אחר ואיזה זה, זה

מֶלֶךְ הַמִּשְׁחָה, ... כך אמר הקדוש ברוך הוא לדוד, מה צורך היה לי ליחס, פרץ חצרון, רם עמינדב, נחשון שלמון, בועז עובד, ישי, דוד, לא בשבילך **(תה' פט, כא)** מִצְאָתִי יָנַד עֲבָדַי בְּשִׁמּוֹן קִדְשֵׁי מִשְׁחָתוֹ:

[משך חכמה] **(בר' וירא יט, ז)** הָיָא אֲבִיר־מוֹאָב עַד־הַיּוֹם: כי הממזרות הוא פסול בתולדה, ומועיל לרעה אל תכונת הנפש, וכמו שאמרו כי הממזרות יסבב עזות הפנים (כלה פ"ד). לכן אמר כי התכונה הרעה מאבי המשפחה נשאר אצלו ובניו עד היום. [ועיין בעל הטורים

תצא (טט: שכתב בעה"ט) והנקבות מותרות (יבמות עוב), לפי שהן התכוונו לדבר מצוה (ניזר כג, א)]. ואף שאין ממזרות אצל עובדי כוכבים (טט: והרמב"ן כתב 'בר' וירא) שלבני נח קודם מתן תורה אב היה מותר בבתו, ועוד כתב אבא יסד ברא (זה רמז למלכות דוד ממקום אחר), יתכן להיות

כי למאן דאמר ממזרת לאחר עשרה דורות מותרת, לכן רות באה לבעוז, שכבר היה עשרה דורות ממואב אביהם, אם תחשוב נגד דורות מישראל אברהם יצחק ויעקב יהודה פרץ, ותמשה דורות מפרץ עד בועז, כתוב בסוף רות. והמצייאה ההשגחה שיהיה כבר

עשרה דורות, ודו"ק.

[ר' עובדיה מברטנורא על רש"י עה"ת (עמר נקא)] **(דב' תצא כגד)**, **לֹא-יָבֵא עִמּוֹנִי** לא ישא ישראלית קשה הא כבר פירש לעיל דלישנא

דלא יבא בקהל ר"ל לא ישא ישראלית ולמה הוצרך לשנותו בכאן וי"ל דהייתי יכול לטעות בזה הכתוב בעמון ומואב ולפרשו כמשמעו שלא יבואו במקדש ובעדת ישראל משום דכתיב בקינות כי ראתה גוים באו מקדשה אשר צוית לא יבואו בקהל לך שבעמון

ומואב מדבר כדאית' התם במדרש לך הייתי מפרש מקרא כמשמעו משום הכי חזר רש"י וכתב לא יבא עמוני לא ישא ישראלית:

ב"ה טוב טעם ודעת למדנו פסוק (ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף פשט** – מוציא מפשט; **מרכא = מאריך**, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא = טרפא** – שני משמעות, רבוי מתפחא; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף-רב-מצב** של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו I** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, I; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא = גרש = גרשי'ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק כבעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה = תראס** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה = תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

סיכום (דב' תצא כגד) גם דור עשירי לימוד (ב) דור עשירי ממואב היא רות אם המלכות של דוד יסוד מלך המשיח. וע"י הבנת עקרונות זה נלמד את תבנית הטעמים של המשך הכתוב (דב' תצא כגד) לא-יבא להם בקהל ה' – מקף מרכא תביר מרכא טפחא, (דב' תצא כגד) לא-יבא – מקף כרב-מצב (א) יש מאן דאמר שממזרת מותרת אחרי עשרה דורות (ב) והלכה שאינה מותרת, אבל עמון ומואב שהם בני נח לא שייך בהם ממזרות ובאה תבנית הטעמים של (דב' תצא כגד) לא-יבא להם בקהל ה' – מרכא תביר מרכא טפחא, ומלמדת שזאת כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא "לא לבא בקהל ה'" ושוניים בהלכותיהם לגבי הנושא, הנקבות כמו רות מותרות לבוא, הזכרים אסורים לבוא בקהל ה' היינו בקהל כהנים ליום וישראל מיוחסים,

[מדרש תנאים] (דב' תצא כגד) בקהל ה' בקהל ה' אינו בא, בא הוא במינו: בקהל ה' בקהל ה' אינו בא אבל בא הוא בגרים: (דב' תצא כגד) גם דור עשירי אין לי אלא (דב' תצא כגד) דור עשירי מעשירי ולהלן מנ' ת"ל (כגד) עד-עולם:
(דב' תצא כגד) להם בקהל ה' – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא "לא לבא בקהל ה'" ועל חלקם לא חלה הלכה מסוימת וזה קבלת גרים מעמון ומואב והיתר נישואין בקהל של עמונים ומואבים שהתגירו, הם מותרים במזרות ושתוקיות ישראל. כאמור, כל זה נהג עד שעלה סנחריב ובלבל האומות.

דברים כי תצא כגה: על-דבר אשר לא-קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים ואשר שבר עליך את-בלעם בן-בעור מפתור ארם נהרים לקללה:

(דב' תצא כגה) על-דבר – גרשיים אשר לא-קדמו אתכם – קדמא מהפך פשטא בלחם ובמים – מונח זקף-קטן (דב' תצא כגה) ובמים – זקף-קטן, מלמד על שתי דרשות. דרשה בדרך (א) על-דבר אשר לא-קדמו אתכם על-דבר – גרשיים, מלמד על כעין יצא מענינו לדון בדבר אחר לא-קדמו אתכם מהפך פשטא מלמד שיצא מענינו לדון כענינו יצא להקל ולא להחמיר. דרשה זאת למדנו בשנת התשע"ו

(דב' תצא כגה) ובמים – זקף-קטן, מלמד על שתי דרשות. דרשה בדרך (ב) על-דבר אשר לא-קדמו אתכם (דב' תצא כגה) על-דבר אשר לא-קדמו אתכם – גרשיים קדמא מהפך פשטא,

ראה דברים ראה יד, כב: עשר תעשר את כל-תבואת זרעך (טור יורה דעה הלכות צדקה סימן רמז) ... וכל המרחם על עניים הקדוש ברוך הוא מרחם עליו ויש לאדם ליתן אל לבו שכמו שמבקש בכל שעה מהקב"ה שיומיין לו פרנסתו וכמו שמבקש מהקב"ה שישמע שועתו כך צריך שישמע שועת העניים ואף גם זאת מהקב"ה¹⁰ קרוב לשמוע צעקת עניים שנא' שועת עניים אתה תשמע לפיכך יש לו ליהרהר מזעקתם¹¹ וגם כי ברית כרותה לה' שנא' (שמ' מש' כב,ג) וקהל יריצעק אלי ושמעתי בירחוני אבי: ס גם יתן אל לבו כי הוא גלגל החזור בעולם וסוף האדם לבא לידי מידה זו ואם לא הוא יבא בנו או בן בנו ("ואל יעלה בלבו עצה לזנוח או אחרס ממוני ליתנו לעניים כי יש לו לדעת שאין הממון שלו אלא פקדון לעשות בו רצון המפקיד וזה רצונו שיתחלק לעניים ממנו וזהו החלק הטובה שיהיה לו ממנו כדכתיב¹² (ישעיהו נח,ח) וטלף לפניך צדקתך ועוד כי הדבר ברוב ומנוסה כי בשביל הצדקה שנותן יג) לא יחסר לו אלא אדרבה תוסיף לו עושר וכבוד כדכתיב (דה"ב ל,א) מהחל המרובה לגבי ביתה' אכול ושבוע והותר עד-לרוב פי ה' ברה את-עמלו וכתיב (מלאכי ג,י) הביאו את-קליתםעשר אל-בית האוצר ויהי טרף בביתו ובחנוני נא בואת אמר ה' צבאות אס-לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקתי לכם ברכה עד-בלידתי: י"ח ואמרו חכמים בכל דבר אסור לנסות את ה' חוץ מדבר זה כדכתיב ובחנוני נא בואת ועוד כי הוא דוחה את הגזירות הקשות וברעב תציל ממות כאשר אירע לצרפית (מלכים א' יז) בשביל עוגה קטנה שנתנה לאליהו ומניעתה (טט: של צדקה) תרחיק הקרובים לשכינה ממנה ומן התורה כאשר אירע לעמון ומואב שהיו קרובים אלינו ונתרחקו (דב' תצא כגה) על-דבר אשר לא-קדמו אתכם אותנו בלחם ובמים ומקרכת הרחוקים לחסות תחת כנפי השכינה כאשר אירע ליתרו על אמרו (שמות ב') קראן לו ויאכל לחם, טט: וכן לרות המואביה שהביאה אוכל לנעמי חמותה.

(דב' תצא כגה) על-דבר אשר לא-קדמו אתכם – גרשיים קדמא מהפך פשטא, תבנית טעמים בתפקיד של דבר שהתחיל, מושעה יתחדש (התחדש) שוב. וכן דבר שהתחיל קודם לזמנו הראוי, הושעה, התחדש. זה גלוי אורו של משיח, שעתידי היה לבוא מבנות לוט בן הרן אחיו של אברהם אבינו, כי הרן נשרף באש באור כשדים כי הסס ללכת אחרי אברהם, ואין הקב"ה מקפח שכר כל בריה. אלא שזכרי מואב ועמון בני בנות לוט, הורחקו מקרבת השכינה בגלל מניעת חסד מבני-ישראל, ולא זכרו חסד אברהם ללוט אביהם. ובבית דינו של בועז התבררה ההלכה שההרחקה חלה רק על הזכרים, אבל היות ובוועז מת יום אחרי שנשא את רות המואביה ובא אליה, עדיין הסתפקו בדבר עד שהתברר סופית במשיחת דוד בן ישי בן עובד בן בועז ורות למלך על ישראל ע"י שמואל הנביא והתגלה אורו של משיח. וזה היה כארבע מאות שנה אחרי הצווי בערבות מואב. כמספר 400 שנה בין לידת יצחק ליציאת מצרים.

- ע"פ **האנציקלופדיה התלמודית** במקום שלא כתוב בתורה הטעם יש מחלוקת בין רבי יהודה הסובר שלא דורשים טעמא דקרא (הלכות המצוה קיימים תמיד בלי שינויים) ובין רבי שמעון הדורש טעמא דקרא והלכות המצוה משתנים בהתאם לטעם.
- במקום שכתוב במפורש טעמא דקרא אין מחלוקת, אלא שלרבי שמעון כתיבת הטעם באה לרבות דבר נוסף.
- הדורש עיון לגופו מדוע פה דרש טעמא דקרא שזאת שיטת רבי שמעון.

(דב' תצא כגה) את-בלעם בן-בעור מפתור ארם נהרים לקללה: רביע תביר מרכא טפחא מרכא סלוק

בעל סדרת טעמים זהה ל-(ב' ג,ד) **ביום עשות ה' אלהים ארץ ושממים:** אתנה רביע תביר מרכא טפחא מרכא סלוק
 בעל סדרת טעמים זהה ל-(יהושע כד,ט) **ויקם בלק בן-צפור מלך מואב ויגלהם בנישראל וישלח ויקרא לבלעם בן-בעור לקלל אתכם:** אתנה רביע תביר מרכא טפחא מרכא סלוק
 תבנית הטעמים **לבליעם בן-בעור** - במרכא טפחא, יתור לרבות וללמד (א) אפשר שזה כמאמר חז"ל זה כנגד זה ברא הא-לקים; (ב) **לבליעם בן-בעור** שהוא ראש לרבי הקליפות הטמאות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני מטעם (ל) כי במצוותך האמתית – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; תפצית ההשערות; אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מקף, פשטא – מוציא פשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא משמש; טפחא = טרףא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב ששויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – מלמד, רמז לכלל ופרט. רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = טרסא – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

דברים כי-תצא כגא – ג:

[א] לא-יבא איש את-אשת אביו ולא יגלה כנף אביו: ס

[ב] לא-יבא מצוה-ד-כא וכרות שפכה בקהל ה': ס

[ג] לא-יבא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא-יבא לו בקהל ה': ס

הנושא: קידושין לעומת עריות.

[משנה יבמות פ"א, מ"א] [*] נושאין על האנוסה ועל המפוחה האונס והמפתה על הנשואה חייב נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת בנו רבי יהודה אוסר באנוסת אביו ומפותת אביו:

[בבלי יבמות ד, א] ... ובמשנה תורה (טט: ספר דברים) מנלן דדריש (טט: ר' יהודה פסוקים סמוכין) ? דתנן (טט: [משנה יבמות פ"א, מ"א]): נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו, אנוסת בנו ומפותת בנו; רבי יהודה אוסר באנוסת אביו ומפותת אביו; (טט: ב-[בבלי ברכות כא, ב] באמרים הדברים ע"פ בריתא, דתניא, רבי אליעזר אומר: נושא אדם אנוסת אביו וגו')

[רש"י בבלי יבמות ד, א] נושא אדם אנוסת אביו - שלא נאסרה עליו עולמית אלא אשת אביו כדכתיב (וי' אח"מ יח, ח) עֲרַנְתָּ אִשְׁת־אָבִיךָ לֹא יִגְלֶה עֲרַנְתָּ אָבִיךָ הוּא: ס ואשת משמע ע"י אישות דקדושינ. אנוסת בנו - לאו כלתו היא דאין כלה אלא מקודשת וראויה לחופה.

ואמר רב גידל אמר רב: מ"ט דרבי יהודה? דכתיב: (דב' תצא כגא) לא-יבא איש את-אשת אביו ולא יגלה כנף אביו: כנף שראה אביו לא יגלה. וממאי (מנין לומד) דבאנוסה כתיב? מעילייה דקרא (טט: בשני הפסוקים הקודמים שבסוף פרק כב), דכתיב: (טט: הפסוק הראשון המלמד על האונס הוא הוספת הכותב (כב, כח) כִּי-יִמְצָא אִישׁ יָגֵב נֶעְרָה (... (כב, כט) וְנָתַן הָאִישׁ הַשֶּׁכֶּב עִמָּהּ לְאָבִי הַנֶּעְרָה הַנֶּעְרָה חֲמִשִּׁים כֶּסֶף, וסמך ליה: (דב' תצא כגא) לא-יבא איש וגו'. ורבנן (שמתירין לאדם לשאת אנוסת אביו מה הם אומרים) ? אי הוה סמך ליה (ממש) –

כדקאמרת (אז היו מסכימים עם ר' יהודה), השתא דלא סמך ליה, (דכתיב: (דב' תצא כגא) לא-יבא איש את-אשת אביו בנתים), (טט: הם לומדים כי (דב' תצא כגא) ולא יגלה כנף אביו: מלמד כי) בשומרת יבם הכתוב מדבר, ולעבור עליו בשני לאוין.

ובמשנה תורה מאי טעמא דדריש (טט: ר' יהודה פסוקים סמוכין) ? איבעית אימא: משום דמוכח, [רש"י בבלי יבמות ד, א] דמוכח - מוכח למדרשינהו אהדדי סמכינהו - לכתביה רחמנא - לההיא לא יגלה כנף אביו לגבי עריות אי לטפריי לאוי גבי אשת אב קאתי.

ואיבעית אימא: משום דמופני. איבעית אימא משום דמוכח, דאם כן, לכתביה רחמנא גבי עריות; ואיבעית אימא משום דמופני, דאם כן, לכתוב רחמנא לא יקח איש את אשת אביו, (דב' תצא כגא) ולא יגלה כנף אביו למה לי? [דף ד, א] שמע מינה לאפניי.

[רש"י בבלי יבמות ד, א] לאפניי - לאנוסתו של אביו דילין מסמוכים דלעיל.

ואיבעית אימא: משום דמופני. איבעית אימא משום דמוכח, דאם כן, לכתביה רחמנא גבי עריות; ואיבעית אימא משום דמופני, דאם כן, לכתוב רחמנא לא יקח איש את אשת אביו, (דב' תצא כגא) ולא יגלה כנף אביו למה לי? [דף ד, א] שמע מינה לאפניי.

[רש"י בבלי יבמות ד, א] לאפניי - לאנוסתו של אביו דילין מסמוכים דלעיל.

[רמב"ם איסורי ביאה פ"ב, ה"ג] הבא על אשה ובתה דרך זנות או על אשה ואחותה וכיוצא בהן הרי זה כמי שבא על שתי נשים נכריות שאין נעשות ערוה זו עם זו אלא בנישואין לא בזנות, וכן אם אנס אביו או בנו או אחיו או אחי אביו אשה או פיתה אותה הרי זו מותרת לו וישאנה שלא נאמר אלא (דב' תצא כגא) אִשְׁתּוֹ ואין כאן אישות.

[רש"י] (דב' תצא כגא) לא-יבא - אין לו בה לקוחין, ואין קידושין תופסין בה (ראה קידושין סז, ב) (שפת"ח ... אין לו בה קידושי כסף ... (אף) לאחר מיתת אביו וגו'). ולא יגלה כנף אביו - שומרת יבם של אביו הראויה לאביו (שפת"ח ... אלא לרבות שומרת יבם). והרי כבר הוזרה עליה משום (וי' אח"מ יח, יד) עֲרַנְתָּ אִשְׁת־אָבִיךָ ? אלא לעבור על זו בשני לאוין (שפת"ח ... אף לאחר מיתת אביו), ולסמוך לה (דב' תצא כגא) לא-יבא ממזר; ללמד שאין ממזר אלא מחייבי כריתות (ראה יבמות מט, א) (שפת"ח ... ר"ל וגם בשביל זה נכתב ולא יגלה כנף אביו כדי שייסמוך לה לא-יבא ממזר וגו'. ואם תאמר והא מפסיק קרא (כג, א) לא-יבא מצוה-ד-כא ויש לומר כיון דלאו בני בנינים נינהו (בעלי מום אלה) ולא שייך בהו ממזר לא חשיב הפסק).

וקל וחומר מחייבי מיתות בית דין, שאין בעריות מיתות בית דין, שאין בה כרת. (טט: גלוי עריות שעונשו מיתת בית דין, זה כשהיו עדים בשעת מעשה והתריאו התראה נכונה. אפ' לא היו עדים בשעת מעשה, או היו עדים ולא התריאו, או לא התריאו נכון, אפ' אי אפשר לבצע מיתת בית דין ואז יש לעובריה העבירה (האיש והאשה) עונש כרת.

[תיב"ע] - (דב' תצא כגא) לא יסב גבר ית אתתא דאניס או דשרוגיג (טט - אנוסת (מסמיכות פסוקים) או מפותת (דרשה ממקום אחר)) אביו וכל דכן אתת אביו ולא יגלי כנפא דגלי אביו. [ראב"ע] - (כב, כח) - אִשְׁרָה לֹא-אִיֶּשֶׁה - זאת אנוסה לא מפותת (כג, א) לא-יבא איש את-אשת אביו האנוסה על כן נסמכה זאת הפרשה (טט: שב- (כג, א) אפ' (כב, כח) כִּי-יִמְצָא אִישׁ יָגֵב נֶעְרָה ... (כב, כט) וְנָתַן הָאִישׁ הַשֶּׁכֶּב עִמָּהּ ... תחת אִשְׁרָה עִנָּה

(רות ג, ט) ... ופרשת כנפד על-אמתך - היינו קדשני להיות אשתך. לכן בפסוק (דב' תצא כגא) לא-יבא איש את-אשת אביו ולא יגלה כנף אביו: יש כפל לענין אשת איש, את-אשת אביו וגם כנף אביו.

(דב' תצא כגא) לא-יבא - מקף כרב-דעות האם אדם מותר לקדש אנוסת או מפותת אביו. [בבלי ברכות כא, ב] ... רבי אליעזר אומר: נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו, אנוסת בנו ומפותת בנו. רבי יהודה אוסר באנוסת אביו ובמפותת אביו. אבל לפי שלא אסר אפשר כי אדם מותר לקדש אנוסת בנו ומפותת בנו.

אליבא דרבי אליעזר יבא איש - מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, הקבוצה הבסיסית היא אנוסת או מפותת אביו בקידושין, ההרחבה היא שהאב מותר לקדש אנוסת בנו ומפותת בנו.

(דב' תצא כגא) לא-יבא איש את-אשת אביו - מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, הקבוצה הבסיסית היא אשת אביו בקידושין, לר' יהודה ההרחבה לאסור על הבן גם נשים, שאביו לא היה לו בהן קידושין או שלא היה לו בהן קידושין: ע"פ [בבלי ברכות כא, ב] וכן פ' [ראב"ע] ... ההרחבה היא אנוסת אביו הנלמדת מסמיכות הפסוקים שלפני פסוק זה המלמדים על האנוסה (כב, כח) כִּי-יִמְצָא אִישׁ יָגֵב נֶעְרָה ... (כב, כט) וְנָתַן הָאִישׁ הַשֶּׁכֶּב עִמָּהּ ... תחת אִשְׁרָה עִנָּה ע"פ [תיב"ע] ההרחבה כוללת אנוסה או מפותת. ע"פ [רש"י] ע"פ [בבלי יבמות מט, א] ההרחבה כוללת שומרת יבם הנלמדת מהמשך

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, השע"ח; **תפצית ההשערות**: **אתנת**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; **מקף** פט"ו – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרקא** – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסוק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ...; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישי: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשיים** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק ככעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **טרסא** – דרוש בפסוק שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

אותו פסוק (**דב' תצא כגא**) **ולא ינלה כנף אביו** – שומרת יבם של אביו הראויה לאביו

מהמשך פסוק זה אפשר ללמוד גם על הרחבה לאשה שהאיש בא עליה בשגגה, והזונה. וכל אלה בין ראויות ובין שלא ראויות לאביו, בין בחייו בין אחרי מותו.

[בבלי קידושין סז,ב] ... כל שאין לה עליו קידושין. מנא הני מילי? דאמר רבי חייה בר אבא אמר ר' יוחנן, ומטו בה משום דרבי ינאי, ורב אחא בריה דרבא, ומטו בה משום רבי יוסי הגלילי, אמר קרא: (**דב' תצא כד,ב**) **ונצאה מפינו וקלכה וקנתה לאיש-אחר**; לאחרים – ולא לקרובים. מתקיף לה רבי אבא, ואימא: לאחר – ולא לבן! בן בהדיא כתיב ביה: (**דב' תצא כגא**) **לא יקח איש את-אשת אביו**, אחר (ט: (**דב' תצא כד,ב**) **וקנתה לאיש-אחר**): למה לי? שמע מינה: לאחרים – ולא לקרובים. ואימא: אידי ואידי לבן, הא לכתחילה, והא דיעבד!

[רש"י קידושין סז,ב] ודילמא הא לכתחילה הא דיעבד – כלומר (**דב' תצא כגא**) **לא יקח** לאו שלא יהיו לו בהן קידושין דיעבד קאמר אלא אזהרה שלא יקדשנה ומיהו אי קדיש ניהוו קידושין ואתא האי קרא אחרינא (ט: (**דב' תצא כד,ב**) **וקנתה לאיש-אחר**): לומר דאין בה הויה כלל ולעולם לבן קאמר דכיון דאמר ולא פירש קרובים אין לך להביא באיסור זה אלא האסור שבכולן שקרוב מן הכל. **דב' תצא כגא**) **את-אשת אביו** – מקף כרב-סברה (א) לכתחילה הבן לא יקח אשת אביו אחרי גירושין או אחרי מות האב בדיעבד אם לקח, יש לו קידושין. (ב) אין קידושין לבן באשת אביו כלל ולומדים זאת מהפסוק (**דב' תצא כד,ב**) **ונצאה מפינו וקלכה וקנתה לאיש-אחר**. **[אבן ישראל]** ותלמד מכאן רק למקום שיש בו איסור מיתת בית דין ולא לאיסורי כרת (ב) ודוחים מפסוק (**דב' תצא כד,ב**) **וקנתה לאיש-אחר**: וגם מאחות אשה (**וי' אח"מ יח,יח**) **ואשה אל-אחיה לא תקח לצרר לגלות ערוותה עליה פתיה**: כנלמד להלן בבלי קידושין **[בבלי קידושין סז,ב]** מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וחיובין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת – ולא תפסי בה קידושין, אף כל שהיא ערוה וחיובין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת – לא תפסי בה קידושין.

(דב' תצא כגא) **את-אשת אביו** – מקף מונח אתנה, **[בבלי קידושין סז,ב]** אשת איש ... אין לה היתר בחיי אוסרן, ... , תאמר באשת איש שיש לה היתר בחיי אוסרן – בגירושין, אז צריך הכתוב (**דב' תצא כגא**) **לא יקח איש את-אשת אביו** לאסור על בן האישה המגרש או הנפטר **את-אשת אביו**

(דב' תצא כגא) **את-אשת אביו** – מונח אתנה, רבוי והגבלה, **[רש"י יבמות ד,א]** ... אי לטפווי לאוי גבי אשת אב קאתי. אבל רבוי לאוים נלמד ע"י **[רש"י]** ע"פ **[בבלי יבמות מט,א]**, מהסיפא **ולא ינלה** – מרכא טפחא, יתור לרבות לשומרת יבם אביו לאו, לעבור עליה בשני לאוין (**שפת"ח** ... אף לאחר מיתת אביו).. לכן נשאר בצ"ע

כג, ג ע"פ **שפת"ח** (**דב' תצא כגא**) **לא יבא ממזר בקהל ה'** – מה פצוע דכא שלא נוצר בעבירה אסור לבוא בקהל ה', קל וחומר ממזר שנוצר בעבירה. לכך לא ישא ישראלית, ואם נשאה כופין אותו להוציא. (ב) ע"פ **בעל הטורים** סמיכות ג' לב' סמך ממזר לפצוע דכה שממזר אינו מוליד כפצוע דכה ושאר ההסבר על "גם דור עשירי"

[רשב"ם] – (א) **לא יקח איש את-אשת אביו** – הוכפל כאן (**ראה ו' קד' כגא**), לומר שהנולד ממנה הרי הוא ב' **לא יבא ממזר** " **(להלן, ג)**. האם שני הפסוקים בויקרא ודברים מהוים בנין אב משני כתובים או אחד לאזוהרה ואחת לעונש? (**וי' קד' כגא**) **ואיש אשר ישכב את-אשת אביו ערוה אביו נלה מות-יומתו שניהם דמיהם בם**: **[רבי יוסף בכור שור]** **ולא ינלה כנף אביו** – איכא דמפרש (**ראה יבמות מט,א**) **בשומרת יבם של אביו**; והיא בכרת, שהרי היא דודתו. ואיכא דאוקי לה לקרא **באנוסת אביו ומפותת אביו**, לאמר שהוא ב'לאו'.

דברים כי-תצא כג,ב: ס לא יבא פצוע-דכא וכרות שפכה בקהל ה': ס

[רבי יוסף בכור שור] (**כג,ב**) **לא יבא ממזר** – נולד 'ממי שזר אצל אמו'. ואמרו רבותינו (**ראה ספ"ד רמת**), שסמכו ל- (**דב' תצא כגא**) **לא יקח איש את-אשת אביו**, דבכי האי גוונא הוי ממזר. איכא למאן דאמר (**ראה יבמות מט,א**), דאין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין, ואיכא למאן דאמר: אף מחייבי כריתות; והלכה כדבריו. ואיכא למאן דאמר: אף מחייבי 'לאוין', ואיכא למאן דאמר: אף מחייבי 'עשה'. וכולהו דייקי מהאי קרא (ט – **כג,א**), ביבמות (שם). ו- (**כג,ב**) **לא יבא פצוע דכא** לא חשבי לה הפסק, דפשיטא דלאו איניהו קאי **לא יבא ממזר**, שאינם עושים ממזרות, שאינם מולידים. (**כג,ב**) **לא יבא לו** הלך אחר פיסולו (**ראה ירוש' קידושין נ"ב, סד, ג**).

לא יבא ממזר – מקף כרב-דעות בגדר ממזר "מי (האיש) שזר אצל אמו" ע"פ **[רבי יוסף בכור שור]**: (א) (**ראה יבמות מט,א**), דאין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין, (ב) ואיכא למאן דאמר: אף מחייבי כריתות, והלכה כדבריו; (ג) ואיכא למאן דאמר: אף מחייבי 'לאוין'; (ד) ואיכא למאן דאמר: אף מחייבי 'עשה' (**צ"ע** איזה עשה זה?). **לא יבא ממזר** – מרכא טפחא. מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, (א) מרבה על הממזר את הממזרות. (ב) ע"פ **[רבי יוסף בכור שור]**: אמרו רבותינו (**ראה ספ"ד רמת**), שסמכו ל- (**דב' תצא כגא**) **לא יקח איש את-אשת אביו**, דבכי האי גוונא הוי ממזר. כלומר כמו שהנולד מלקיחת אשה האסורה על הלוקח כמו לקיחת אשת אביו וכנף שגילה אביו, הוא ממזר (ת) כך הנולד מחייבי כריתות בעריות הוא ממזר (ת).

טט – פסוקים (**דב' תצא כגא – ג**) כל אחד פרשה סגורה ואעפ"כ כולם נלמדים במידת סמיכות. אפשר כי תבנית הטעמים של (**דב' תצא כגא**) **לא יקח איש** – (סלוק) מרכא טפחא וכן (**דב' תצא כגא**) **לא יבא ממזר** – (סלוק) מרכא טפחא, הם בתפקיד של דרישת סמוכים. ואפשר שכאשר (פסוק ב) שבאמצע מוציא קבוצת אנשים שלא שייכת בהם עצמם ממזרות אלא כיון שלא יכולים להוליד מונעים מהם להינשא ואם נשאו נשים כופין אותם להוציא, כי עלולות נשותיהם לזנות וילדיהן ממזרים. לענ"ד טעם דרגא בקרא (**דב' תצא כג,ב**) **לא יבא** דרגא יוצר קשתות קישור בין תחילת פסוק א' לסוף פסוק ג' לסגור אותם ליחידת לימוד אחת בנושא הממזר והרחקתו מקהל ה'.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמיתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשע"ח; **הצגת ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מקצ** – מוציא מפשט; **מרכא** – מאריך; **רבו**; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרפחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זרקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונה רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) דרוש בפסוק בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלשא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה, **תלשא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עקירה, שגגה = שכחה; **פזר** – דרוש מהפסוק רציו לנשא אחר בהלכה:

1.8 דברים תצא כא,י (התשע"ח)

דברים תצא כא,כב: וְכִי־יִהְיֶה בְאִישׁ חֲטָא מְשַׁפְּטֵמֶנּוּ וְהוֹמַת וְתָלִית אֹתוֹ עַל־עֵץ:

(רמב"ם סנהדרין פ"ב,ה"ב) אחד תלמיד חכם ואחד עם הארץ צריך התראה שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד שמא שוגג היה, וכיצד מתרין בו אומרין לו פרוש או אל תעשה שזו עבירה היא וחייב אתה עליה מיתת בית דין או מלקות, אם פירש פטור, וכן אם שתק או הרכין בראשו פטור ואפילו אמר יודע אני שטור עד שיתיר עצמו למיתה ויאמר על מנת כן אני עושה ואח"כ יהרג, וצריך שיעבור ויעשה תיכף להתראה בתוך כדי דיבור, אבל אחר כדי דיבור צריך התראה אחרת, ובין שהתרה בו אחד מן העדים ובין שהתרה בו אחר בפני עדים אפילו אשה או עבד אפילו, שמע קול המתרה ולא ראהו ואפילו התרה בעצמו הרי זה נהרג.

נסביר את טעמי הרישא של הפסוק שלא בסדר המלים:

(דב' תצא כא,כב) חֲטָא מְשַׁפְּטֵמֶנּוּ – תביר טפחא (ללא דרגא או מרכא לפני תביר), תבנית טעמים המופיעה בתורה 23 פעם. תפקידה ללמד על שני פרטים הכרחיים המהווים יחידה שלמה, כאן שיביאו לפסק דין של מיתה. הם גם הכרחיים בלאוים אחרים הנידונים בבית דין כגון שיש בהם מלקות. הצעה ע"פ **[רמב"ם סנהדרין פ"ב,ה"ב]** שני פרטים הכרחיים בצורת ההתראה (א) התראת עדים על העבירה, (ב) פירשו לו עונשה.

ע"פ **[רמב"ם סנהדרין פ"ב,ה"ב]** שני פרטים הכרחיים במותרה (א) שיתיר עצמו למיתה ויאמר על מנת כן אני עושה (ב) וצריך שיעבור ויעשה תיכף להתראה בתוך כדי דיבור.

וְכִי־יִהְיֶה בְאִישׁ – מונה רביע, בתפקיד לפחות ארבעה הלכות בהתראה כדי שבכלל יגיע אל **חֲטָא מְשַׁפְּטֵמֶנּוּ**: (א) שני מתרים (ב) המתרה הוא אחד מן העדים (ג) המתרה אינו מן העדים אבל מתרה בפניהם (ד) המתרה יכול להיות אשה או עבד (ה) שמע (המותר) קול המתרה ולא ראהו (ו) ואפילו התרה בעצמו הרי זה נהרג.

(דב' תצא כא,כב) וְכִי־יִהְיֶה – בהוויתו היינו בדעתו לעשות מעשה. **וְכִי־יִהְיֶה** – מקף כרב-מצב תגובת העומד לעשות מעשה בעקבות התראה ע"פ **[רמב"ם סנהדרין פ"ב,ה"ב]** (א) אם פירש (מעשיית המעשה הרי הוא שוגג ו) פטור, וכן אם שתק או הרכין בראשו פטור ואפילו אמר יודע אני פטור (ב) **[רמב"ם שם]** עד שיתיר עצמו למיתה ויאמר על מנת כן אני עושה (הרי הוא מזיד) ועל זה בא המשך הכתוב.

הסבר אחר ל-**(דב' תצא כא,כב) וְכִי־יִהְיֶה** – עשוי להביא מקור לנאמר בסיפא של ה-[ספרי] הבא "שהשעה צריכה ללמד בה אחרים".

[ספרי דב' תצא פיסקא רכא] (דב' תצא כא,כב) וְכִי־יִהְיֶה בְאִישׁ חֲטָא מְשַׁפְּטֵמֶנּוּ וְהוֹמַת, האי ש נתלה ואין האשה נתלית רבי אליעזר אומר אף האשה נתלית אמר להם רבי אליעזר והלא שמעון בן שטח תלה נשים באשקלון אמרו לו שמונים נשים תלה ואין דנים שנים ביום אחד אלא שהשעה צריכה ללמד בה את אחרים.

מוצע להסביר "שהשעה צריכה" כך: **(דב' תצא כא,כב) וְכִי־יִהְיֶה** – מקף רב-מצב של קיום המצוות (א) מצב שאין השעה צריכה ללמד בה אחרים (ב) מצב שהשעה צריכה ללמד בה אחרים. במצב (א) **בְאִישׁ** – יחיד **וְהוֹמַת** – אתנח מגביל ענין היחיד לדון אחד ביום ולהמית אחד ביום למצב שאין השעה צריכה ללמד בה אחרים. אבל במצב (ב) כאשר השעה צריכה ללמד אחרים דנים רבים וממיתים רבים ביום אחד.

[ספרי דב' תצא פיסקא רכא] וְתָלִית אֹתוֹ, יכול יהו כל הנסקלים נתלים תלמוד לומר **(דב' תצא כא,כב) כִּי־קָלַת אֱלֹהִים תְּלִי**, אחר שריכה הכתוב מיעט הרי אנו למדים אותו מן המגדף מה מגדף מיוחד שפשט ידו בעיקר והרי הוא נתלה כך כל הפושט ידו בעיקר הרי הוא נתלה, רבי אליעזר אומר מה מגדף מיוחד שהוא נסקל והרי הוא נתלה כך כל הנסקלים נתלים יכול יהו תולים אותו חי כדרך שהמלכות עושה תלמוד לומר **וְהוֹמַת וְתָלִית אֹתוֹ עַל־עֵץ**:

אֹתוֹ, ולא את כליו, **אֹתוֹ**, ולא את עריו, **אֹתוֹ** ולא את זוממיו, **אֹתוֹ** ולא שנים ביום אחד.

[ספרי] לומד בריבוי ומיעוט תלות רק הנסקלים הדומים ביותר למגדף וזה עובד עבודה זרה, ראה להלן ב-**[בבלי סנה' מה,ב]** רבי אליעזר לומד זאת ברבוי ומיעוט. וחכמים לומדים זאת בכלל ופרט.

(דב' תצא כא,כב) וְתָלִית אֹתוֹ – מרכא טפחא כעין קבוצת פרטים הקשורים לענין והעשויה להתרחב. כאן לימודים אחדים (א) לרבנן לא כל הנסקלים נתלים; (ב) – (ה) **אֹתוֹ**, ולא את כליו, **אֹתוֹ**, ולא את עריו, **אֹתוֹ** ולא את זוממיו, **אֹתוֹ** ולא שנים ביום אחד.

המשך **[ספרי] (דב' תצא כא,כב) עַל־עֵץ**, יכול בעץ התלוש או בעץ המחובר תלמוד לומר **(דב' תצא כא,כב) כִּי־קָבַר תִּקְבְּרֶנּוּ** בעץ שנקבר עמו אמור מעתה בעץ התלוש ולא בעץ המחובר.

עַל־עֵץ – מקף כרב-מצב עץ (א) עץ מחובר (ב) עץ תלוש. התורה מרמזת לתלמוד בעץ תלוש.

עַל־עֵץ – סלוק, מגביל בעץ תלוש שנקבר עמו.

ההסבר הבא עוסק במדות הלימוד רבוי ומיעוט וכלל ופרט. בכתוב נמצאת תבנית הטעמים קדמא ואולא שאחד מתפקידיה לרמז על לימוד בסביבתה במדות הלימוד רבוי ומיעוט וכלל ופרט. אבל הלימוד עצמו אינו במלים המוטעמות קדמא ואולא.

דברים תצא כא: [כב] וְכִי־יִהְיֶה בְאִישׁ חֲטָא מְשַׁפְּטֵמֶנּוּ וְהוֹמַת וְתָלִית אֹתוֹ עַל־עֵץ:

[כנ] לא־תִלִּין נְבִלָתוֹ עַל־הָעֵץ כִּי־קָבַר תִּקְבְּרֶנּוּ בַיּוֹם הַהוּא כִּי־קָלַת אֱלֹהִים תְּלִי וְלֹא תִשְׁמָא אֶת־אֲדַמְתָּךְ אֲשֶׁר הָיָה אֵלֶיךָ נָתַן לָךְ נִתְלָה: ס

[בבלי סנהדרין מה,ב] [משנה סנה' פ"ו,מ"ד]. כל הנסקלין נתלין, דברי רבי אליעזר, וחכמים אומרים: אינו נתלה אלא המגדף והעובד עבודה זרה. האי ש תולין אותו פניו כלפי העם, והאשה פניה כלפי העץ, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: האי ש נתלה ואין האשה נתלית. אמר להם רבי אליעזר: והלא שמעון בן שטח תלה נשים באשקלון! – אמרו לו: שמונים נשים תלה (ט: הוראת שעה), ואין דנין שנים ביום אחד.

גמרא. תנו רבנן: **(דב' תצא כא,כב) וְהוֹמַת וְתָלִית** – יכול כל המומתין נתלין, תלמוד לומר **(דב' תצא כא,כב) כִּי־קָלַת אֱלֹהִים תְּלִי** מה מקלל – זה שבסקילה, אף כל שבסקילה, דברי רבי אליעזר. – וחכמים אומרים: מה מקלל – זה שכפר בעיקר, אף כל – שכפר בעיקר. במאי קא מיפלגי? רבנן דרשי כללי ופרטי, רבי אליעזר דרשי ריבוי ומיעוט.

רבנן דרשי כללי ופרטי: **(דב' תצא כא,כב) וְהוֹמַת וְתָלִית** – כלל, **(דב' תצא כא,כב) כִּי־קָלַת** – פרט, אי הוו מקרבי להדדי (ט: אם הפרט היה קרוב לכלל) אמרינן: אין בכלל אלא מה שבפרט, הני – אין, מידי אחרינא – לא (ט: והיינו נשארין רק עם המקלל).

המשך הגמרא **[בבלי סנהדרין מו,א]** השתא דמרחקי מהדדי (ט: עתה שבכתוב הפרט רחוק מהכלל) – אהני (ט: מועיל) לרבווי עבודה זרה דדמי ליה בכל מילי (ט: מרבים העו"ז הדומה למקלל כי כופר בעיקר) (ראה פ"א אמר ופ"א שלח דיון במגדף ובעו"ז).

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (ט"ו) כי במצוותך האמנית – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשע"ח; **תפצית ההשערות**, **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ופסוקים) – להגביל; **מונה** – רבוי; **מחפץ פשטא** – מוציא פשט; **מרכא** = מאריך; **רבי**; **דרגא** – מצרף; **תביר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = **טרחא** – שני משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסקו** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **רביע** – 4; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; **אולא** = **גרש"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – מלמד, רמז לכלל ופרט, רבוי מיעוט) **דרוש בפסוק** בכעין חלק מ"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנא** = **תראסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עיקרה, שגגה = שכחה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עיקרה, שגגה = שכחה; **פיר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה:

ורבי אליעזר דריש ריבוי ומיעוטי: (דב' תצא כא,כג) והוּמַת וְתָלִית - רבוי, (דב' תצא כא,כג) פִּירְקַלְתָּ - מיעוט. אי הוו מקרבי להדדי (טט: אם המיעוט (מה שאמור להישאר) היה קרוב לרבי) - לא הוו מרבינן אלא עבודה זרה דדמי לה בכל מילי (טט: מרבים העו"ז הדומה למקלל כי כופר בעיקר), השתא דמרחקי מהדדי (טט: המיעוט האמור להישאר רחוק מהרבי) - אהני (טט: מועיל) לרביי שאר הנסקלין.

[רש"י מסכת סנהדרין מה,ב] מה מקלל (טט: וי' אמר כד,יד,כג) וְרָגְמוּ אֹתוֹ ... וַיִּזְעַיְאוּ אֶת־הַמְקַלֵּל אֶל־מַחוּץ לְמַחֲנֵה וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ אַבְנֵי - ונתלה, דכתיב ביה **(דב' תצא כא,כג) וְתָלִית אף כל שבסקילה נתלה.** (טט: אפשר שיש כעין הקש או ג"ש בין וְרָגְמוּ אֹתוֹ או וַיִּרְגְּמוּ אֹתוֹ ובין וְתָלִית אֹתוֹ. כתובים אלו מוטעמים מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצה העשויה להתרחב, לרבנן מרחיב בפרט אחד, לרבי אליעזר מרחיב לכל הנסקלים.) **אף כל שכפר בעיקר - אין לך לרבות אלא העובד עבודה זרה.**

דרשי שכללי ופרטי - דורשין את התורה בכלל ופרט, כל מקום שסתם (טט: שעשעו כללי) ואחר כך פירש דורשין את האחרון בפרט. ור' אליעזר דורש במיעוט - ויש חילוק בין זה לזה, פרט היינו פירוש הכלל, ואין בכלל אלא מה שבפרט, ואפילו הדומה לפרט אין מתרבה מן הכלל (טט: שבראש, אלא ממה שכתוב בו), אבל הדורשו במיעוט לא עקר את הכלל ממקומו אלא מיעוטי במקצת, שמתחילה היה משמע כל דבר - ובא המיעוט ומיעט משמעו, שלא תאמר הכל במשמע - אלא כגון זה הכתוב אחריו והדומין לו (טט: ואחרי שהתרחק מרבה מעבר לדומה לו).

[רש"י מסכת סנהדרין מו,א] אהני לרביי עבודה זרה (טט: רבנן) - הך הרחקה שהרחיקם זה מזה למימרא דאין דנין אותה בכלל ופרט (טט: היסודי שאין לך בכלל אלא מה שיש בפרט) - אהני (טט: הריחוק מועיל) לרביי עבודה זרה, והואיל ודמיא לפרטא בכל מילי, שכופר בעיקר כמותו.

(דב' תצא כא,כג) פִּירְקַלְתָּ - (טט: לרבי אליעזר) מיעט את הרבוי ולימדך שלא תרבה בו את הכל אלא זה, והדומה לו, וכי דרשינן הכי היכא דמיקרבין להדדי, אבל היכא דרחקין זה מזה - אהני (טט: מועיל) דלא תמעטיה בהאי מיעוטיא כשאר מיעוטיין (טט: כרבי ומיעוט היסודי הממעט את הכל פרט למה שדומה לגמרי למיעוט, כגון להשאיר ע"ז הדומה לגמרי למיעוט - המקלל) אלא מידי דלא דמי ליה במידי (טט: אלא כעת ממעטים מה שלא דומה בכלל למיעוט), כגון שאר מיתות בית דין, אבל שאר נסקלין דדמו ליה מיהת (טט: מכל מקום), דבסקילה כמותן, - לא תמעט מיניה (טט: זה מאמר ר' אליעזר לתלות את כל הנסקלים),

ומהכא תפישוט לך בכל דוכתא דאיכא כלל ופרט וכלל - דמאן דדריש ליה בכללי ופרטי אינו מרבה אלא כעין הפרט, ומאן דדריש ליה ברביי ומיעוט אריבא הכל ולא מיעט אלא דבר אחד משום טעמא דפרישית לעיל הוא, דפרט - לשון פירוש, הלכך כלל ופרט וכלל אי אתה דן להביא על ידי הכלל האחרון אלא כעין הפרט, שאילמלא לא בא כלל האחרון הייתי אומר: הפרט הוא פירושו של כלל, ואין בכלל אלא מה שבפרט - ואפילו הדומה לו לא תלמוד ממנו, אלא סתם (טט: הכלל הראשון) ואחר כך פירש ובא ללמדך - שאין בסתם אלא הפירוש (טט: זה הפרט), הלכך כי אתא כללא בתרא אהני לרביי כעין הפרט ותו לא (טט: ואחרים לא), ומאן דדריש ליה ברביי ומיעוטי אמר לך: המיעוט אינו פירושו של סתם (טט: הרבוי), אלא מיעט ריבויא שלא יהא הכל במשמע, ואי נמי לא אתא כללא בתרא (טט: הרבוי הסוגר) הייתי שומע מן המיעוט כל הדומין למיעוט, - שלא בא המיעוט למעט אלא מאי דלא דמי ליה, הלכך כי חזר וריבה - ריבה הכל ולא מתמעט מן המיעוט אלא דבר אחד שלא תראה בו שום רמז דומה לפרט.

(דב' תצא כא,כג) לֹא־תִלִּין נִבְלָתוֹ - קדמא ואולא מרמז כי בסביבתו עשוי להיות לימוד בכלל ופרט או ברביי ומיעוט. אבל הלימוד עצמו אינו במלים המוטעמות קדמא ואולא.

גמרא **[בבלי סנהדרין מה - מו] (דב' תצא כא,כג) והוּמַת וְתָלִית -** כלל (טט: הכלל הזה כאילו לא מתחשב בהטעמה ומחבר בין מלת והוּמַת - אתנה שהוא עוצר חזק מאד מדרגת קיסר ובין מלת וְתָלִית - מרכא שהוא טעם מחבר למלה הבאה), המשך גמרא **(דב' תצא כא,כג) פִּירְקַלְתָּ -** פרט, רחוק מאד מהכלל הפותח ובפסוק הבא.

דברים תצא כא,כג: לֹא־תִלִּין נִבְלָתוֹ עַל־הַעֵץ פִּירְקַבּוֹר תִּקְבְּרֵנּוּ בֵּינוֹם הַהוּא פִּירְקַלְתָּ אֱלֹהִים תִּלִּין וְלֹא תִטְמֵא אֶת־אֲדָמְתְּךָ אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נִטְמָה: ס

[פענח רזא דברים פרשת כי תצא] (דב' תצא כא,כג) לֹא־תִלִּין נִבְלָתוֹ וגו' פִּירְקַלְתָּ אֱלֹהִים וגו', פ'י מפני שגם קללת אֱלֹהִים דינו שיהא נתלה דהיינו מגדף שדינו שנסקל ונתלה, לכן לֹא־תִלִּין כל נתלה כי יאמרו שהי' זה מגדף וזהו גנאי למלך, כי כל הסוסר למלך או תולש בזקנו אף שנעשה בו דין כבד מ"מ זכרון סרחונו הוא גנאי למלך תמיד, וי"מ דכך הוא נתינת טעם שהרואים יכמרו רחמיהם על הנתלה ויקללו הדיין שדנו לתלייה ויעברו על (שמ' מש' כב,כו) אֱלֹהִים לֹא תִקְלַל לכן **(דב' תצא כא,כג) לֹא־תִלִּין**, זהו פִּירְקַלְתָּ אֱלֹהִים תִּלִּין:

[פענח רזא] מבאר הכתוב על הנסקלים בבית דין שנאמר בהם דין "לא תליו" והטעם הוא (א) יסברו הרואים שהתלוי זה מפני שגידף (כי הפסוק הוא בפר' המגדף על המגדף); (ב) הרואים יגדפו את הדיינים שפסקו סקילה ותליה. חז"ל למדו מפסוק זה דין כללי על הלנת המת. וצריך בירור מנין.

לֹא־תִלִּין - מקף כרב-מצב תליו **[בבלי סנה' מו,א]**, (א) שלא לכבוד המת (ב) לכבוד המת פוסק ה- **[ש"ע י"ד הלכות אבילות סי' שנה, ס"א]** אסור (א) להלין המת, אלא אם כן (ב) הלינו (ג) לכבודו, <א> להביא לו ארון ותכריכין או מקוננות, אן או כדי שיבאו קרובים או להשמיע עיירות. **לֹא־תִלִּין נִבְלָתוֹ -** קדמא ואולא כרמז לכעין כלל בהלנת המת לכבוד המת.

ופרטי: **עַל־הַעֵץ -** רביע ארבע סיבות להלנת המת לכבוד המת (א) להביא לו ארון ותכריכין (ב) להביא מקוננות (ג) להביא קרובים (ד) להשמיע בעיירות ויספידו ויעשו כנס התעוררות.

פִּירְקַלְתָּ - מקף כרב-מצב (א) קללת הדיין שדנו לתליה (ב) זה המגדף כלפי מעלה. למצב (א) הלימוד שאנשים עלולים לעבור על (שמ' מש' כב,כו) אֱלֹהִים לֹא תִקְלַל. למצב (ב) גנאי לבורא שמלינים את התלוי [משנה סנה' פ"ו, מ"ד] ונמצא שם שמים מתחלל. **פִּירְקַלְתָּ אֱלֹהִים -** מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, אם זה כלל סוגר לכלל של הלנת המת לכבודו זה מרבה סיבות מעין הסיבות שבפרט.

וְלֹא תִטְמֵא אֶת־אֲדָמְתְּךָ אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהֶיךָ - המוצא מת מצוה בדרך והיו לפניו שדה בור ושדה ניר, קוברו בשדה בור, שדה ניר ושדה זרע קוברו בשדה ניר, החליף - עובר משום ולא תטמא את אדמתך⁽⁹⁷⁾ [ירושלמי ניר פ"ז ה"א]:

[תורה תמימה הערה קע] [קע] לכאורה לפי טעם דרשה זו אין דין זה נוהג אלא בא"י כמש"כ ולא תטמא את אדמתך וכו', אבל באמת קי"ל דגם בחו"ל הדין כן [עיי' ביו"ד סי' שד"מ ס"ג], וצ"ל דאין הכונה דוקא טומאת אדמת א"י אלא כל שאינו עושה כמו שתקנו חז"ל הרי הוא גורם טומאה בעולם, והלשון **אֶת־אֲדָמְתְּךָ אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ** לאו דוקא הוא א"י, ודבר הכתוב בהוה. והנה הרמב"ם השמיט הא דעובר משום לא תטמא, וכנראה ס"ל דהוא אסמכתא וכ"מ בס' שירי קרבן:

וְלֹא תִטְמֵא אֶת־אֲדָמְתְּךָ אֲשֶׁר־נָתַן אֱלֹהֶיךָ - ... זקף-קטן ... זקף-קטן כעין רמז ללמוד הקש. אפשר שמקיש קבורה בחו"ל מקבורה בארץ-ישראל. **נִטְמָה:** - סלוק מגביל, אפשר שלכתחילה מקום הקבורה צריך להיות של המת, וגם אפשר לומר שמרמז להלכה שהמת מצווה קונה את מקומו. ואפשר שהקש ממנו למתי ישראל אחרים שקונים את מקום קבורתם.